

MÜŞTEREK EMNİYETİN TESİSİ BAKIMINDAN ATLANTİK CAMIASININ ROLÜ

Yazan: Prof. Zeki Mesud ALSAN

Atlantik camiası (Communauté atlantique) tabiri milletlerarası hayatın yeni ve önemli bir realitesinin ifadesi olarak son zamanlarda çok kullanılmakta ve adlandırdığı topluluğun gayelerinin gerçekleşmesi uğrunda çok çalışılmaktadır. 4 Nisan 1949 da doğan Kuzey Atlantik ittifakı bugün ittifakın basit ve klâsik manâsındaki şumulü ve kadroyu aşarak gerçekten batı âlemine mensup birçok hür milletleri hayatın her faaliyet cephesinde bir birine bağıyan, birbirine yaklaştıran, birbirini destekliyen bir camia haline inkılâp etmiş bulunmaktadır.

Kuzey Atlantik Anlaşması daha doğarken bu gelişmeyi derpiş etmişti. Teşkilât ve müesseseler belli olduğu veçhile ihtiyaçlara verdikleri cevaplar ve realitelere uydukları nisbetler dairesinde faydalı ve feyizli oluyorlar. Atlantik ittifakı yapıldığı tarihte belki o günün en büyük zaruretini teşkil eden nefis müdafaası ihtiyacını karşılamak gayesini gütmekte idi. Fakat milletlerarası hayat mücadelesinde "müdafaa" teriminin ifade ettiği büyük problem göz önünde tutularak ilkönce nazarı birer kıymet taşıdığı sanılan bir takım prensiplere de paktta yer verilmiş ve ittifakın ilerde bir camia teşkil edebilmesine imkân hazırlanmıştı.

Kuzey Atlantik Paktının dibacesi ittifakın asıl hedef ve gayesini şöyle açıklamaktadır:

"İşbu antlaşmaya taraf olan devletler;

Birleşmiş Milletler Antlaşmasının gaye ve prensiplerine inançlarını ve bütün milletler ve hükümetlerle barış halinde yaşamak arzularını teyid eyliyerek,

Milletlerin demokrasi prensipleriyle fert hürriyetleri ve hukukun hükümranlığı üzerine müesses bulunan hürriyetlerini, müşterek miraslarını ve medeniyetlerini korumaya karar vererek, Kuzey Atlantik bölgesinde refah ve istikrarın gelişmesine yardım etmek arzularını besliyerek,

Müşterek müdafaaları ve barış ve güvenliğin korunması için gayretlerini birleştirmeye azmederek,

İşbu Kuzey Atlantik Antlaşması üzerinde mutabık kalmışlardır".

Paktın ikinci maddesi, Atlantik İttifakının yalnız askerî müdafaa sahasına inhisar etmeyip topluluk hayatının diğer alanlarında da işbirliği yapılması gayesini şöyle ifade etmektedir:

“Taraflar kendi hür müesseselerini takviye, bu müesseselerin istinat ettiği prensiplerin daha iyi anlaşılmasını temin suretiyle milletlerarası muslihane ve dostane münasebetlerin inkişafına yardım eyliyeceklerdir. Taraflar beynelmilel iktisadî siyasetlerindeki bütün ayrılıkları izaleye çalışacaklar ve içlerinden herbiri veya hepsi arasında iktisadî işbirliğini teşvik eyliyeceklerdir.”

Kuzey Atlantik Paktı, ve Paktın derpiş ettiği teşkilât ile mayyen bir devletler topluluğu meydana gelmiş bulunuyordu. Bir topluluk hayatının ilk gayesi hiç şüphesiz dışardan gelecek her tecavüze ve tehlikeye karşı korunup huzur ve emniyet içinde yaşamaktır. Ondan sonra yaşayış seviyesinin yükseltilmesi gayesi gelir ki bu da esasında topluluğun hem refah ve saadetini, hem de tecavüzlere karşı korunma kabiliyetini artırma arzularını ifade eder.

Kuzey Atlantik topluluğunun barış ve emniyet içinde yaşamak, ve her sahada işbirliği yaparak üyelerinin sosyal, ekonomik ve kültürel gelişmelerini sağlamak gayelerini güttüğü düşünülünce hatıra şu soru gelmemesi mümkün değildir: Hehen aynı gayeler ile kurulmuş olan Birleşmiş Milletler Teşkilâtı, dünya çapında bu gayelerin gerçekleşmesine çalışırken, muayyen bir bölgeye mahsus yeni bir topluluk teşkiline neden ihtiyaç görülmüştür? Esasen komünist propagandası zihinlerde uyanan bu soru yaratabileceği tereddütlerden de faydalanmaya çalışarak Kuzey Atlantik Anlaşmasının tecavüzî bir maksat takip ettiğini her vesile ile ileri sürmüyor mu? Suale cevap vermek ve komünist propagandasının hiçbir esasa dayanmadığını açıklamak için ilk önce milletlerarası hayatta huzur ve emniyetin tesisi problemi, ve Birleşmiş Milletler Teşkilâtının bu problemle ilgili kudret ve gayretinin tecrübelerle tavazzuh eden mahiyeti üzerinde durmak gerektir.

MÜŞTEREK EMNİYET PROBLEMİNİN TAHLİLİ

1 — Milletlerarası hayatta müşterek emniyet tesisinin güçlüğü:

Tabii ve hayatî bir duygunun ve içtimai bir durumun ifadesini teşkileden emniyet davası bir devlet hayatı içinde bile henüz münakaşa ve mücadele konusu olmaktan kurtulamamışken, bunun milletlerarası hayat sahasında herhangi bir anlaşma formülü veya nazari bir taahhülle hemen halledilebileceğini sanmak bugünkü realiteler karşısında safdillilik

olur. Bir devlet içinde fertlerin haklarını ve hürriyetlerini, onların ekseriyetini memnun edecek surette tesbit eyliyerek hukukî bir nizam, ve netice itibariyle kararlı bir emniyet durumu vücuda getirmek nisbeten daha kolaydır. Çünkü devlet hayatında hukuk kaidelerini koruyup tatbik ettirecek, onları zamanın ve topluluğun ihtiyaçlarına göre ayarlayıp tadil ve islâh edecek üstün bir otorite mevcut olduğu halde milletlerarası camia içinde henüz böyle bir kuvvet yoktur.

Emniyetin dayandığı ilk esas olan huzur ve asayiş devlet hayatının ana şartı sayılarak az çok sağlandığı halde milletlerarası camia hayatı bakımından aynı mahiyet ve ehemmiyeti haiz bulunan "barış hali" hâlâ kuvvet ve muvazene politikalarının keyif ve ihtiraslarına tabi olmakta devam etmektedir. Her ne kadar barış da emniyetin yardımı ile kurulan ve unsurları emniyeti ihtiva eden bir müessese gibi telâkki edilebilirse de, emniyetin vücuda gelmesi ve gelişmesi bakımından da ilk önce saldırma ihtiraslarından vazgeçilmesini ve saldırgan hareketlerin önlenmesini, yani cemiyet içinde kendi kendine ihkaki hak etmek temayüllerine set çekilmesini sağhyan asgarî bir barış haline mutlak zaruret ve ihtiyaç vardır. Milletlerarası camia içinde kendi kuvvetine güvenerek başka bir devlete tecavüzde bulunan herhangi bir devletin bu hareketi önlenemediği ve bastırılmadığı müddetçe milletlerarası emniyetten bahsetmeye imkân kalmaz.

Gerçek bir barış ancak biri manevî, diğeri de maddî mahiyette iki temel üzerine kurulabilir. Milletlerarası camia içinde asgarî bir hukuk nizamının tesisi, yani barışın temini için ilk önce milletlerce bunlara temel teşkil edecek mahiyette olan bazı kaide ve prensiplerin kabul edilmesi gerekir. Bu kaideler ve prensipler hiç olmazsa devletlerin büyük bir ekseriyetinin ve bilhassa milletlerarası hayatta hâkim rolünü oynayan büyük devletlerin samimi tasviplerine mazhar olmalıdırlar. Hukukî nizamın ve netice itibariyle barışın ana prensipleri böylece tesbit ve kabul edildikten sonra onların tatbiki ve ayrıca zamanın değişen hayat şartlarına göre ayarlanması bahis konusu olur.

Bir devlet hayatında olduğu gibi milletlerarası hayatta da hiçbir hukukî nizam ilk kurulduğu andaki mahiyet ve şeklini ebedî olarak muhafaza edemez. Hukukî nizam düzenleyici rolünü oynayabilmesi için realitelerle çatışmıyarak hayatın seyrini takip etmek ve müşterek bir adalet ölçüsüne göre milletlerin karşılıklı durumlarını yeni şartlara uydurmak zorundadır. Ancak devletlerarası hayatta prensiplerin, kaidelerin gerek vazı gerekse hayata tatbiki büyük güçlüklerle karşılaşan ve henüz kati şekilde halledilmeyen bir problem olmaktan kurtarılmamıştır.

2 — Kuvvet muvazenesine dayanan emniyet sistemi:

Bir devlet hayatı içinde fertler arasında mevcut olan menfaat ve durum ihtilâfları milletlerarası hayatta daha büyük mikyasta kendilerini göstermektedir. Devletler her devirde statükodan memnun olanlarla olmayanlardan mürekkep iki zümreye ayrılırlar. Statükocular, hayati bir zaruretin ifadesini teşkil eden dinanizmi ihmal etmekte ve bunun meşru ve gerçek ihtiyaçlarını tanımamakta devam ettikçe hakiki bir emniyetin tesis edilemeyeceğine şüphe yoktur. Bununla beraber statükonun yani kazanılmış bir hakkın da hiçbir ivaz mukabili olmaksızın değiştirilmesi insanî adalet duygusuna uygun düşmeyeceğinden muvazeneyi her iki tarafı da tatmin edecek bir surette sağlamak zarureti vardır. Milletlerarası hayatta müktesep hak ile gelişme hakkını tarafsız bir şekilde inceleyip âdil bir hüküm verecek ve bunu tatbik ettirecek bir usul ve kuvvet de bulunmadıkça devletlerarasındaki menfaat ihtilâflarına ve bunlardan doğan ideoloji mücadelelerine son vermek kolay olmayacaktır.

Emniyet meselesi devletlerarası davaları bir hâkimin veya bir teşkilâtın karar ve hükmüne bağlamakla da çözülmüş sayılmaz. Kararların icrası devlet hayatında olduğu gibi devletler topluluğu içinde de sağlanmadıkça emniyet bakımından fiilî bir netice elde edilemez. Milletlerarası camia hayatına hukukî bir nizam sağlayacak nâzım prensiplerin devlet hayatındaki kanun mahiyet ve kudretini henüz kazanmamış olmaları keyfiyeti her devleti kendi emniyetini kendi kuvveti ile veyahut kendine yardımcı kuvvet kombinasyonları ile temin etmek yoluna sevkeylemiştir. Bunun neticesi olarak milletlerarası hayatta kuvvet muvazenesi politikası nizamın ve emniyetin mesnedi sayılmış, silâhlanma ve ittifaklar yapma tedbirleri münferit hak iddialarının başlıca müeyyideleri mahiyetinde bu hayatın zaruri emniyet şartları telâkki edilmiştir.

Halbuki kuvvet özü ve mahiyeti itibariyle kararsız ve akıcı bir şeydir. Onun temin ettiği muvazene ve emniyet hakkın devamlı hâkimiyetine değil, geçici bir kuvvetin keyif ve ihtirasına dayanır. Kendi hakkını kendi kuvveti ile elde etmek usulünün cari olduğu bir cemiyet hayatında hakkın subjektif takdirlere tabi tutulması ve kuvvetin hak teşkil etmesi gibi iptidai cemiyetlere has hayat telâkkileri hüküm sürmekte devam eder. Bu telâkkilerin sebebiyet verdikleri mücadelelerin gittikçe şiddetlenmesi ve bilhassa Birinci Cihan Harbinin çok feci ve tahripkâr neticeler doğurması, insanları ve milletleri nihayet emniyet problemini başka bir zihniyet içinde başka bir zaviyeden tetkik ve mütalâa etmeye sevkeylemiştir. Bu konuda iki büyük tecrübeye girilmiştir: Birincisi Bir Numaralı Cihan Harbinden sonra yapılan Milletler Cemiyeti tecrübesidir ki mutlak bir iflâsla

neticelenmiştir. İkincisi de İki Numaralı Cihan Harbinden sonra girişilen **Birleşmiş Milletler Teşkilâtı** tecrübesidir ki akıbetinin ne olacağı henüz belli olmamakla beraber başlandığı sırada uyandırdığı büyük ümitler bugün bir hayli sarsılmış bulunmaktadır.

3 — Milletler Cemiyetinin müşterek emniyet sistemi:

Birinci Cihan Harbi başına kadar milletlerarası hayatın başlıca nâzım kaidesi sayılan muvazene prensibine dayanan emniyet formülü yerine bu harpten sonra Milletler Cemiyetinin kurulması ile müşterek emniyet sistemi ikame edilmek istenilmiştir. Milletler Cemiyetinin kurucuları şiddete ve tecavüze karşı bütün üye devletleri harekete geçirmeyi sağlamak suretiyle müşterek emniyet davasını halletmek arzusunu besliyorlardı. Milletler Cemiyeti Misakının 10 uncu maddesi müşterek emniyeti şu esasa dayandırmakta idi: "Cemiyet üyeleri birbirlerinin toprak bütünlüklerine ve hali hazırda siyasi bağımsızlıklarına riayet etmeyi ve bunları herhangi bir harici taarruza karşı korumayı taahhüt ederler. Tecavüz vukuunda, tecavüz tehdidi veya tehlikesi halinde Konsey işbu vecibenin yerini getirilmesini temin edecek vasıtaları teemmül eder."

Bu Madde hükmüne göre Milletler Cemiyeti üyeleri devletler herhangi bir müteceviz devlete karşı birleşip harekete geçecekler, tecavüzü önleyecekler veya defedeceklerdir. Şu halde eski mahdut ve dağınık ittifaklar yolu ile muayyen zamanlara ve bölgelere has olarak vücuda getirilmek istenilen geçici emniyet durumu yerine umumî ve devamlı bir ittifak ile cihanşumûl bir emniyet durumu tesis olunacak demektir. Bütün milletlere aynı zamanda kupvvetli ve devamlı bir emniyet hali vadeden bu duruma müşterek emniyet sistemi denilmekte idi ki, bütün icapları ile gerçekleştirdiği takdirde hakiketen realitelere ve milletlerarası camia hayatının yeni şartlarına en uygun düşen bir emniyet ve barış sistemini teşkil edecekti. Çünkü tecavüzü defetmek veya cezalandırmak için birleşecek muazzam kuvvetler karşısında herhangi bir devletin tecavüz niyetini dahi beslemesine böylece imkân bırakılmamış olacaktı.

Ancak pek basit ve mantıkî görülen bu sistem, Milletler Cemiyeti rejimi içinde gerçekleşmemiş ve Misakın 10 uncu maddesi türlü sebepler dolayısıyla düşünüldüğü şekilde tatbik olunamamıştır. Devlet hayatında olduğu gibi milletlerarası hayatta da nâzım rolünü oynayacak kaideler hayatın gerçek şartlarına uymadıkları müddetçe onların tatbiki ya mümkün olamaz veyahut ihmal edilir. Misakın bahis konusu ettiğimiz maddesi emniyeti yalnız tek bir unsuru bakımından mütalâa etmiş ve milletlerarası

hayatın nizamına esas teşkil eyliyen diğer emniyet unsurlarını nazarı itibara almamış olduğu için mücerret ve askıda kalan bir madde olmaktan kurtarılamamıştır.

4 — Milletler Cemiyeti rejiminde müşterek emniyetin sağlanamaması sebepleri:

Bilindiği veçhile emniyeti tesis ve barışı müdafaa etmek demek, her şeyden önce fiilî bir vaziyeti, bir statükoyu tanımak ve bunlara dayanan nizamı muhafaza eylemek ve nihayet mevcut vaziyet ve nizamı bozmak isteyenlerin hareketlerini kuvvetleri birleştirerek önlemek demektir. Halbuki bütün devletlerin ve bilhassa büyük devletlerin farksız ve samimî olarak herhangi bir milletlerarası statükoyu kabul edip onu müdafaaaya elbirliği ile çalışmaları aralarında fikir, görüş ve menfaat birliği mevcut olmasına ve dünyanın muhtelif bölgelerindeki statükoyu tasvip etmiş bulunmalarına bağlıdır. Milletlerarası hayatın realiteleri şunu isbat etmektedir ki, sulhün müdafaası ve tabiatıyla emniyetin istikrar ve devamı ancak mevcut nizamın devamını isteyenlerin birleşen kuvvetlerinin bu nizamı bozmaya azmetmiş olanların kuvvetlerine büyük bir mikyasta üstün bulunması ile temin edilebilir. Milletler Cemiyeti Misakının 10 uncu maddesi mütecavize karşı bir nevi ittifakı ifade ettiğine göre, müttefiklerin muhafaza ve müdafaa edilmek istenilen durum ve nizam hakkındaki telâkkilerinin aynı olması maddenin tatbikinin esas şartını teşkil eder. Bu itibarla eski ittifaklar muayyen bir hedef üzerinde daha kesin anlaşmalar sağladıkları için Milletler Cemiyetinin samimî bir kabule dayanmayan müphem ve cihanşümül taahhüdünden daha tesirli bir mahiyet arzetmekte idiler. Eski ittifaklarda her devlet giriştiği taahhüdü kendi menfaatlerinin ve imkânlarının ölçüsü ile takdir ederek, coğrafî ve siyasi vaziyetini ve savaş kuvvet ve silâhlarının miktarını gözönünde tutarak serbestçe sarîh bir mesuliyet altına girerdi. Bütün bu takdir ve hareketlerde "**mukaddes hodgâmbık**" büyük bir rol oynamakla beraber karşılıklı durumlar daha açık ve sarîh bir mahiyet taşırdı.

Milletler Cemiyeti üyeleri prensip olarak tecavüzün reddi ve önlenmesi taahhüdünü kabul etmişlerdi. Fakat her birinin müşterek emniyetin sağlanması ve mütecavize karşı harekete geçilmesi bahsinde göreceği vazife durumlarına ve kuvvetlerine göre önceden hesaplanıp tesbit olunmadığından hemen hemen imkânsız bir hale girmişti. Mütecavize karşı değil silâhla hattâ daha hafif müeyyidelerle bile karşı gelmesi bu suretle devletlerin kendi takdirlerine bırakılmış oluyor ve neticede

10 uncu madde âdeta ölü doğan bir hüküm mahiyetini alıyordu. Bu mühim sebepten başka Milletler Cemiyetinin faaliyet mekanizması ve karar verme sistemi girişilen azçok sarıh taahhütlerin dahi yerine getirilmesine imkân bırakmıyordu. Onun için Milletler Cemiyeti bütün hayatı boyunca emniyet, silâhsızlanma, tahkim formüllerinin münakaşaları arasında tereddüt, şüphe ve itimatsızlıkla dolu bir hava içerisinde bocalayıp durmaktan başka bir şey yapamamıştır. Hakkında beslenen ümitler yavaş yavaş sönmüş ve nihayet çıkmasına mani olamadığı İkinci Cihan Harbi onun mevcudiyetine de son vermiştir.

5 — Birleşmiş Milletler Tekilâtının Müsterek Emniyet Sistemi:

Birleşmiş Milletler Teşkilâtı bilindiği veçhile başlıca şu üç büyük gayeyi gerçekleştirmek maksadı ile kurulmuştur:

a — Harbi ortadan kaldırmak,

b — Devletlerarası münasebetlerin tabi olacağı esas kaideleri tesbit etmek ve geliştirmek,

c — Her sahada milletlerarası işbirliğini sağlamak.

Bu gayelerle ulaşılmak istenilen tek hedef de hiç şüphesiz milletlerarası camia hayatının devamlı ve sağlam bir şekilde emniyetini ve barışını kurmak ve korumaktır. Birleşmiş Milletler Teşkilâtının organlarına insanlığın bu büyük idealini gerçekleştirmek maksadı ile bir takım yetkiler sağlanmıştır. Teşkilât üstün bir devlet mahiyetini taşımamakla beraber onun milletlerarası hayatta üyelerinin müsterek irade ve muvafakalarına dayanan bir müdahale ve tanzim yetkisi vardır. Gerçekten Birleşmiş Milletler Antlaşması nazarı olarak müsterek emniyet sistemini Milletler Cemiyetindekinden daha müessir şekilde mütalâa etmiştir. Milletler Cemiyeti Misakının devletlerarası anlaşmazlıkların halline ve müeyyidelere ait bulunan maddelerinin müphem ve zayıf olması bu müesseseye müsterek emniyeti kurmak ve korumak imkânını sağlamamıştı. Milletler Cemiyetinin geçirmiş olduğu tecrübelerden faydalanılarak kurulmuş bulunan Birleşmiş Milletler Teşkilâtı ise zorlayıcı tedbirleri de derpiş etmiş olduğu için tecavüzün, tehdidin önlenmesi prensip bakımından temin edilmiş demekti.

Birleşmiş Milletler Antlaşmasınının 42 nci maddesine göre Güvenlik Meclisi İhtar mahiyetindeki tedbirin müessir olmadığına hükmederse milletlerarası barış ve güvçenliğin muhafazası veya yeniden tesisi için hava, deniz veya kara kuvvetleri vasıtasıyla gerekli saydığı her türlü teşebbüse geçebilir. Bu teşebbüse mümayişler, abluka tedbirleri ve

Birleşmiş Milletler üyelerinin hava, deniz veya kara kuvvetleri tarafından yapılacak başka hareketler dahil olabilir. Nihayet Antlaşmanın 43 üncü maddesine göre Birleşmiş Milletlerin bütün üyeleri mahsus anlaşmalar gereğince Tekilâtın emrine gerekli silâhlı kuvvetleri vermeyi de taahhüd etmiş bulunmaktadırlar.

Birleşmiş Milletler Teşkilâtı devletlerarası ihtilâfların barış yolları ile çözümlenmesini sağlamak ve aldığı kararları icabında zor ile de tatbik ettirmek selâhiyetini hazi bulunmak itibariyle müşterek emniyeti kesin bir şekilde tesis etmiş sayılabilir. Ancak bir taraftan karar alabilmek hususunda diğer taraftan kullanacağı silâhlı kuvvetlerin teşkili bahsinde karşılaştığı güçlükler ve hattâ imkânsızlıklar bu Teşkilâtı da fiiliyatta mühim bir nisbette felce uğratmaktadır. Antlaşmadaki hükümler ne derece sarîh ve tefsilâtlı olursa olsun, bunlarla derpiş edilen müşterek emniyet sistemi Milletler Cemiyetinkine nisbetle ancak bir derece farkı göstermekte, problemin esas ve mahiyetinde cezri bir değişiklik vücuda getirmemektedir. Çünkü Birleşmiş Milletler Teşkilâtı da bir devletler topluluğu olup orada görüşen ve karar alan temsilciler devlet temsilcileridir. Devletler topluluğu içinde müşterek emniyet tedbirlerini alabilmek ve bunları tatbik edebilmek için devletlerin ve bilhassa aralarında en kuvvetli olanların yani büyük devletlerin emniyet davasının esasında anlaşmaları gerekir.

Devletlerin hâkimiyeti esasına dayanan müşterek emniyet sisteminde en mühim mesele onu sağlayacak üstün kuvvetin teşkili ve kullanılması işidir. Milletler Cemiyeti gibi Birleşmiş Milletler Teşkilâtı da milletlerarası bir organizmadır. Fakat bunların her ikisi de üye devletlerin kuvvet ve idarelerine dayandırılmış teşekküller olduğundan fiilen bu devletlerin hüküm ve nüfuzu altında kalmaktan kurtulamamışlardır. Burada hüküm ve nüfuz derken, milletlerarası hayatın düzeni ve emniyeti üzerine müessir olan ve cihanşümül rol oynayan büyük devletlerin hüküm ve nüfuzunun kastedildiğine şüphe yoktur. Şu hale göre Birleşmiş Milletler Teşkilâtı içinde de anlaşmanın derpiş ettiği müşterek emniyetin tesisi bakımından her şeyden önce büyük devletlerin anlaşması ve işbirliği yapması gerekmektedir. Bu anlaşmanın milletlerarası realitelerin bugünkü durumunda fiilen husulüne ve sonra da devamına imkân var mıdır? Varsa müşterek emniyet probleminin kökünden halli kolaylaşmış olacaktır. Yoksa bu anlaşma esası ve ümidi bir tarafa bırakılarak başka tedbirlere baş vurulması suretiyle mevzû mahiyette müşterek emniyetin tesisine çalışmak lüzumu kendiliğinden belirir.

6 — Müsterek emniyetin tesisinde büyük devletlerin rolü :

Birleşmiş Milletler Teşkilâtı adı görünüşte antlaşmayı kabul eden bütün devletlerin ve bu arada büyük devletlerin giriştikleri taahhütlerde birleşmiş ve anlaşmış olduklarını ifade eyler. "Birleşmiş Milletler" tabiri 1 Ocak 1942 tarihinde Washington'da Beyaz Sarayda 26 devlet tarafından imza edilen bir demece "Birleşmiş Milletler Demeci" adının verilmesi ile doğmuştur. Bu adı veren de Amerika Birleşik Devletlerinin o zamanki Başkanı olan Roosevelt'tir. Birleşmiş olan bu 26 devlet o tarihte Almanya'ya ve müttefiklerine karşı harbe giren ve harbi kazanmak hususunda bütün gayretlerini birleştiren devletlerdir. San Fransisco konferansı arifesinde aynı gaye ile birleşmiş olan devletlerin sayısı 46 ya çıkmıştı. Büyük devletlerin de aralarında bulunduğu bütün bu devletleri o zaman için birleştiren en mühim ve esaslı bağ Almanya ve müttefiklerine karşı harbi kazanmak yani zafere ulaşmak arzusu idi. Bu arzuyu temsil eden ve belirten en büyük vakiayı da büyük devletlerin fiilen büyük gayretler ve fedakârlıklar yaparak aynı gayeyi istihsal uğruna gerçekten anlaşmış olmaları keyfiyeti teşkil etmekte idi.

Büyük müttefikler zaferi elde ettikten sonra sulhü de kazanmak daha doğrusu bütün dünyada sulhü ve emniyeti tesis etmek gayesiyle aynı anlaşma çerçevesi içinde faaliyette bulunacak ve devletlerarası hayatın türlü meselelerini barış yolu ile halledecek bir teşkilât kurmak teşebbüsüne giriştiler. Ve müsterek zaferin neşeli havası içinde kendilerinin ilân eyledikleri temel prensiplere dayanan Birleşmiş Milletler Organizmasının vücade gelmesinde baş rolü oynadılar. Böylece Birleşmiş Milletler Teşkilâtı, onun temel konsepsiyonunu teşkil eden büyük devletlerin anlaşması esası üzerine kurulmuş oluyordu. Tabii, teşkilâtın faaliyet mekanizması da bu anlaşmanın devam edeceği faraziyesine göre tanzim edildi. Büyük devletler zaferi kendilerinin kazanmış olduklarını ve dünya sulhünü bozmuş bulunan kötü kuvvetleri bertaraf ettikten sonra milletlere hürriyet ve refah getirecek yeni bir barışı da ancak kendilerinin sağlayabileceklerini açıkça beyan ederek Teşkilât içinde bu mülhazalara dayanan büyük yetkiler aldılar. Ancak bu yetkiler daha ziyade büyük devletler dışındaki devletlere temas eden meselelere ait müsterek yetkiler mahiyetini taşımakta olup bunların birbirlerine karşı - aralarında anlaşma olduğu için - tesir ve nüfuzu yoktur. Yani beş büyük devletten meselâ dördü birine karşı hukukî yoldan harekete geçemez. Bu dört büyük devleti diğer üye devletler de desteklese netice gene aynıdır. Birleşmiş Milletler Teşkilâtı ancak beş büyük devletin anlaşma halinde hareket etmeleri ile, kendisine tevdi edilmiş bulunan milletlerarası büyük davalar hakkında karar alabilir, kararlarını tatbik ettirebilir.

Bilindiği veçhile Birleşmiş Milletler Teşkilâtın en yetkili organı beş büyük devletin daimi üyeleri bulunduğu Güvenlik Meclisidir. Antlaşmaya göre Güvenlik Meclisi Milletlerarası barış ve güvenliğin muhafazası hususunda başlıca mesuliyeti deruhte etmiş olduğu için kendisine bununla mütenasip yetkiler de sağlanmıştır. Bu mesuliyetin yüklediği görevleri yerine getirirken onun kendi adlarına hareket ettiğini diğer bütün üye devletler kabul etmişlerdir. Bu hüküm Güvenlik Meclisine barış ve güvenliğin muhafazası ile ilgili faaliyet sahasında bir nevi **dünya hükümeti** rolünü oynamak imkânını sağlamıştır. Ancak Güvenlik Meclisi bu rolü beş büyük devletin ittifakı ile karar vermesi halinde oynayabilir.

Güvenlik Meclisinin karar alma sisteminde büyük devletlere tanınmış olan **Veto imtiyazı** bu devletlerin anlaşma halinde hareket etmeleri konsepsiyonunun tabii bir neticesidir. Gerçekten umumiyetle sanıldığı gibi veto imtiyazı bir **sebep** değil, Birleşmiş Milletler Teşkilâtı bünyesine hâkim olan temel konsepsiyonun bir **neticesidir**. Esasen Güvenlik Meclisinin rey verme sistemini tesbit eden Antlaşma maddesinde zikredilmeyen "veto" kelimesi her hangi büyük bir devletin aleyhte rey vermesi veyahut çekimsiz kalması hallerinde pek yerinde olmıyarak kullanılmaktadır. Veto iki ayrı otoriteden sadır olan iki hukukî fiilin mevcudiyetini gerektirir. Birinci otoriter bir karar alır, ikincisi onun tatbikini önler. Halbuki Güvenlik Meclisinde beş devletin ittifakını gerektiren meselelerde bir büyük devletin aleyhte rey vermesi esasen karar alınmasına mani teşkil ettiği için ortada veto edilecek bir karar yok demektir. Ne şekilde telâkki edilirse edilsin, büyük devletlere tanınmış olan bir imtiyaz vardır ki o da Güvenlik Meclisinde kendisinin işine elvermiyen veya arzusunun uymıyan bir kararın alınmasına tek başına mani olabilmesidir. Fakat bu Birleşmiş Milletler Antlaşmasına ve teşkilât bünyesine hâkim olan temel prensibine göre **hukukî bir imtiyaz** teşkil etmektedir.

7 — Büyük devletler arasındaki anlaşmazlığın müşterek emniyet temelini sarsması :

Dünya umumî efkârının büyük bir kısmı veto hakkı denilen bu imtiyazın kaldırılması ile Birleşmiş Milletler Teşkilâtının kuvvetlendirileceği ve faaliyet mekanizmasının islah edileceği kanaatinde bulunmaktadır. Ancak milletlerarası hayatın realiteleri gözönünde tutularak mesele yakından tetkik edilince vetonun kaldırılmasının dahi fiilî durum üzerine büyük bir tesir yapmıyacağı müşahede edilir. Veto imtiyazının kaldırılması demek beş büyük devletin ittifakı yani anlaşması esasının

terki demektir. Antlaşmanın bu yolda tadil edilebileceği imkânını kabul etmiş olsak dahi bu keyfiyet beş büyük devletin daima ittifakla karar verilmesini sağlayacak değildir. Şu halde ekseriyetle karar alınacak ve kararın aleyhte rey veren büyük devletin muahalefetine tatbiki cihetine gidilecektir. Böyle bir teşebbüs ise milletlerarası durumun hali hazırdaki şekline göre belki üçüncü bir cihan harbini doğurabilecek istidadı haiz büyük bir ihtilâfın başlangıcını teşkil edecektir. Birleşmiş Milletler Teşkilâtının en büyük gayesi ise harbi önlemek, barışı korumaktır.

Esasen Birleşmiş Milletler Teşkilâtı faaliyetinin aksamasına sebebiyet veren ve dünyadaki büyük gerginliği vücuda getiren âmiller yakından tetkik edilince görülür ki Güvenlik Meclisinde bahis konusu olan beş büyük devletin karar ittifakı milletlerarası hayatın bugünkü durumunda tadile uğrılarak iki büyük grubun, batı ile doğu gruplarının yani komünizm ile demokrasi camialarının karar ittifakı mahiyetini almıştır. Bu iki camianın liderliğini yapan Amerika Birleşik Devletleri ile Sovyet Rusya beş büyük devlet mefhumunun bugünkü ifadesini teşkil ettiklerine göre dünya barış ve güvenliğinin kurulması ve korunması problemi ile ilgili her meselenin kesin ve müessir bir şekilde çözülmesi ve Birleşmiş Milletler Teşkilâtının antlaşma ile derpiş edilmiş olan normal faaliyetinin devamı onların karar ittifakına yani anlaşmalarına bağlıdır.

Birleşmiş Milletler Teşkilâtının kurulduğu devirde büyük devletler anlaşması bir realiteyi ifade etmekte idi. Onun için teşkilâtın faaliyet mekanizması bu anlaşmanın ileride de devam edeceği kanaatine göre ayarlanmıştı. Antlaşmanın büyük devletler arasında çıkabilecek ihtilâfların herhangi bir şekilde halli hususunda bir hükmü ihtiva etmemesi bu kanaatle izah olunabilir. Teşkilâtın kurucuları büyük devletler onu kendileri bakımından üstün bir otoriteyi temsil eden bir müessese olmaktan ziyade bir konuşma ve anlaşma zemini mahiyetinde telâkki etmişlerdir.

Birleşmiş Milletler Teşkilâtının daha ilk faaliyet yıllarında büyük devletlerin anlaşma halinde yaşamakta devam edecekleri kanaatinin gerçekleşmesine imkân olmıyan bir faraziyeden ibaret bulunduğu anlaşılınca büyük ümitlerle kurulan bu büyük müessesenin cihanşümül bir barış ve emniyet sistemini gereği gibi sağlayamayacağı bir hakikat halinde belirdi. Büyük devletler arasındaki münasebetlerin 1945 yılından bu yana ne şekil ve mahiyet aldığı malûm olduğundan bunun üzerinde durmaya lüzum yoktur. Faraziye halinde kabul edilen ve Birleşmiş Milletler Teşkilâtı faaliyet mekanizmasına temel yapılan büyük anlaşmadan bugün bahsedilemeyeceğine göre durumun gerek Teşkilât gerekse milletlerarası barış ve güvenlik bakımından ne derece vehamet kasbettiği ken-

diliğinden anlaşılır. Bu vaziyet karşısında milletlerarası hayatın hürriyet ve demokrasi cephesi, her iki bakımdan da hissedilen büyük sarsıntıya mukavemet etmek ve daha feci neticelerle karşılaşmamak üzere lüzumlu tedbirleri almak zorunda kalmıştır. Bu tedbirler bir taraftan temeli sarsılan Birleşmiş Milletler Teşkilâtını muhafaza etmek, prestijini korumak, Güvenlik Meclisi faaliyeti baltalandığı zaman Genel Kurulu harekete geçirmek; diğer taraftan da barış ve güvenliğin tesisi hususunda aynı düşünceleri taşıyan milletler arasında yeni gruplaşmalar ve bağlar vücuda getirmek istikametlerinde gelişmiştir.

8 — Müsterek Emniyet konusunda yeni tedbirler araştırmak lüzumu:

1945 yılının (Birleşmiş Milletler Antlaşmasının kabul edildiği yıl) milletlerarası durumuna göre tesbit edilmiş bir faaliyet mekanizması ile harekete geçen Birleşmiş Milletler Teşkilâtının sonradan hâdis olan durumların ihtiyaçlarını karşılamadığı görülünce mekanizmanın işlemesine engel olan arızaları gidermek ve ona yeni parçalar eklemek zarureti kendiliğinden belirmiş bulunuyordu. Bu zaruret barış seven ve onu muhafaza etmek azminde bulunan bütün milletlerce duyulmakta ve takdir edilmekte idi. Meselenin en mühim noktası aynı görüş ve duyguda olan milletleri birleştirecek ve beraberce harekete geçirecek pratik tedbirleri bulmak ve onları teşkilâtlandırmak idi. Barışı korumak isteyenlerle harpten bugün veya yarın faydalanmak arzusunda bulunanların açıkça belli olması alınacak tedbirlerin de pratik ve faydalı olmaları bakımından çok önemlidir. Harp çok kere vuzuhsuzluklardan ve tereddütlerden doğar. Cihan harplerine katılmış olan milletlerin büyük bir ekseriyeti emri vaki karşısında harbe sürüklenmek zorunda kalan barışçı milletlerdi. Eğer istemiyerek harbe katılan milletler daha önceden durumlarını kati bir şekilde tesbit etmiş olsalardı ve meselâ mütecavizlere karşı derhal birlikte harekete geçeceklerini kararlaştırmış ve buna göre hazırlanmış bulunsalardı, harp belki de önlenirdi. Çünkü hiçbir devlet kendi kuvvetinin üstünde bulunan birleşmiş büyük kuvvetlerle boy ölçüşmeye cesaret edemez. Yüzde yüz kaybedeceğini bildiği bir harbe girişmek deliliğini göstermez. Dünya devletlerinin, netice itibariyle dünya kuvvetlerinin büyük bir ekseriyeti barışa taraftar ise harp isteyen mütecaviz ekaliyet başını taş a çarpmak endişesi ile yerinde rahat durmak zorunda kalır. Bunun için sulh ve harp kuvvetlerinin önceden kati hesabını ve muvazenesini yapmak lâzımdır. Sulh yapısı her şeyden önce bu muvazaneye dayanır.

Vakia böyle bir muvazaneye dayanan sulh gerçek ve cihanşümul bir sulh değildir. Ancak büyük devletler arasındaki ihtilâflar dolayısıyla

umumî bir uzlaşmaya dayanan dünya çapında bir güvenlik tesisi mümkün olmayınca mümkün olan kısmî ve mevzî güvenliklerle yetinmek zârudur. Hiç şüphesiz barış ve güvenlik de harp için olduğu gibi zamanımızda topyekûn bir mahiyet almıştır. Gerçek bir barış artık parçalanmaz bir bütün teşkil eden cihanşümul barıştır. Birleşmiş Milletler Antlaşması esas itibariyle Teşkilâtın kuruluşuna hâkim olan ideolojinin tabii bir neticesi olarak barış kompleksini bu zaviyeden mütalea eden hükümleri ihtiva etmektedir. Fakat yukarıda açıkladığımız sebepler dolayısıyla cihanşümul bir uzlaşmaya müstenit cihanşümul bir barış ve güvenliğin tesisinde büyük zorluklar ve hattâ imkânsızlıklar ile karşılaşması durumun ihtiyaçlarına uygun daha pratik tedbirler düşünmeye sevk etmiştir. Kore harbinin barış sever milletlerin maruz buldukları tehlikeyi daha açık bir şekilde belirtmiş olması, onlar arasındaki dayanışmayı artırmak suretiyle bu tedbirlerin alınmasını hem tacil etmiş, hem de kolaylaştırmıştır.

9 — Birleşmiş Milletler Teşkilâtı Genel Kurulunun yetki ve nüfuzunu artırma teşbbüsü :

Birleşmiş Milletler Teşkilâtı Genel Kurulu 3 Kasım 1950 tarihli toplantısında “Barışın muhafazası için birleşme” başlığı altında bir takım önemli kararlar almış ve Teşkilâta yeni bir faaliyet hamlesi için zemin hazırlamıştır.

Bilindiği veçhile Birleşmiş Milletler Teşkilâtı Genel Kurulu Antlaşma çerçevesine giren her türlü mesele veya işleri görüşebilir. Bunlara dair tavsiyelerde bulunabilir. Ancak barış ve güvenlik meselelerinde karar almak ve kararları tatbik ettirmek yetkisi Güvenlik Meclisine ait bulunduğundan, Meclis böyle bir mesele ile meşgul olduğu müddetçe Genel Kurul onun hakkında hiç bir tavsiyede bulunamaz. Meğer ki Güvenlik Meclisi bunu kendisinden talep etmiş olsun. Ancak Güvenlik Meclisi veto imtiyazı dolayısıyla karar alamaz ve meselenin Genel Kurulda da görüşülmesini talep etmezse barış ve güvenlikle ilgili mesele askıda mı kalacaktır? Askıda kalan meseleler arttıkça milletlerarası durum tabiiyle kötüleşecek ve Birleşmiş Milletler Teşkilâtının aczi ve hareketsizliği dünya barışını tehlikeye düşürecektir. Teşkilâtı bu aciz halinden kurtarmak için yukardaki tefsir edici mahiyette bir karar ile faaliyet mekanizmasının işlemekte devam etmesine imkân sağlanmak istenilmiştir.

Burada tefsilâtına girişmiyeceğimiz “Barışın muhafazası için birleşme” hakkındaki bir seri kararın asıl prensip mahiyetini taşıyan şu karardır :

Barışın tehdede uğradığı veya bir saldırma fiili vuku bulunduğu hal-lerde Güvenlik Meclisi veto dolayısıyla milletlerarası barış ve güvenliği sağlamak hususundaki esas vazifesini yapamıyacak bir duruma düşerse Genel Kurul derhal toplanarak silâhlı kuvvet istimali de dahil olmak üzere alınacak müşterek ve uygun tedbirleri üye devletlere tasviye etmesi için meseleyi tetkike karar verir. Genel Kurul toplantı halinde değilse yapılacak bir taleple yirmi dört saat zarfında fevkalâde olarak ictima edecektir. Toplantı talebi ya Güvenlik Meclisinin her hangi ye-di üyesinin müsbet rey-i ile yahut Birleşmiş Milletler üyelerinin ekseriyeti kararı ile yapılır.

Bu karar Birleşmiş Milletler Antlaşmasının açık bırakmış bulundu-ğu bir noktayı tamamlamaktadır. Güvenlik Meclisi barış ve güvenlik meselelerinde harekete geçmek imkânsızlığı içinde kalınca Genel Kurul bunlara el koyacak ve gereken tedbirleri derpiş eyliyecektir. Bu prensip kararını takip eden diğer kararlar onun tatbikini sağlıyan pratik bir takım tedbirlerin ifadelerini teşkil eylemektedir. Meselâ milletlerarası durumu gözetlemekle tavgif edilmiş bir “Müşahede Komisyonu” nun ve zorlama tedbirlerini derpiş eyliyecek bir “Müşterek Tedbirler Komisyonu”nun kurulmaları bunların en mühimlerinden sayılır.

Birleşmiş Milletler Teşkilâtını gereken maddi müeyyideler ile tec-hiz etmek ve kuvvetlendirmek maksadı ile Müsterek Tedbirler Komisyo-nunun alınmasının istediği tedbirler arasında Genel Kurul tarafından da 12 Ocak 1950 tarihinde kabul edilmiş olan şu tavsiye bilhassa mühimdir: Üye devletlerden herbiri kendi silâhlı kuvvetleri arasında ve anayasanın ka-idelerine uygun olarak süratle hizmet edebilecek şekilde talim ve techiz edilmiş Birleşmiş Milletler birliği veya birlikleri mahiyetinde unsurlar teşkil etmelidir. Bu kuvvetlerin Birleşmiş Milletler Antlaşmasının 51 inci maddesinde tanınan münferit veya müşterek meşru müdafaa ve dahili em-niyet maksatları ile kullanılmasına halel gelmiyecektir.

Genel Kurulun bu tavsiyesi Birleşmiş Milletler Antlaşmasının 43 üncü maddesi ile Teşkilât emrinde vücuda getirilmesi derpiş edilmiş olan silâhlı kuvvetlerin başka yollardan teşkili gayesini gütmektedir. 43 üncü madde hükümleri büyük devletler arasındaki anlaşmazlık dolayısıyla tat-bik sahasına geçmemiş olduğundan barışsever üye devletlerin kendi arzuları ile Birleşmiş Milletler Teşkiâtı emrinde kuvvetler hazırlamaları uy-gun görülmüştür. Bu tedbirin pratik kıymeti üye devletlerin yapılan tav-siyeye uyup uymamalarına bağlıdır. Müsterek tedbirler Komisyonu bu konuda üye devletlerden alınmış veya alınması derpiş edilmiş tedbirler hakkında malûmat istemişti. Birçok devletlerden alınan cevaplar dik-katle incelenince zorlama müeyyidesinin bu yol ile de arzu edildiği şekil-

de sağlanamayacağı kanaatine varmamak mümkün değildir. Esasen gerek Birleşmiş Milletler Teşkilâtının kurulduğu sırada gerekse kuruluşu takip eden yıllarda vazedilen prensiplerin alınan kararların, yapılan tavsiyelerin dünya barış ve güvenliğini sağlayabileceğini hususunda tereddütler, şüpheler hüküm sürdüğü için prensibi antlaşmaya da geçirilmiş olan bölge anlaşmalarına daha doğrusu ittifaklarına başvurulması suretiyle barış ve güvenliğin kısmi de olsa temin ve muhafazası küçük büyük bütün devletlerce milletlerarası realitelerin icaplarına daha uygun telâkki edilmiştir.

10 — Müsterek emniyetin devletlerüstü bir otorite tarafından tesisi fikri:

Bölge anlaşmaları ile sağlanmak istenilen emniyet sistemini tetkike geçmeden, bazı devlet adamları ile birlikte bir takım hukukçular tarafından ileri sürülen başka bir hal şekline de kısaca temas etmek lâzımdır. Bu hal şekline göre emniyet problemi münferit devletlerin takdirine tabi bir mesele olmaktan çıkarılacak ve barış devletlerüstü bir otoritenin himayesi ve teminatı altına alınacaktır. Bilindiği veçhile bir devletin emniyetinin sağlanması keyfiyeti öteden beri ancak başka devletlere karşı korunma şeklinde bahis konusu olmaktadır. Milletlerarası hayatta hareket imkân ve kabiliyeti devlete ait bulunduğu ve devletin de daima hakimiyetini kuvvetlendirmeğe ve genişletmeğe mütemayil olduğu göz önüne getirilince bunu tabii görmek lâzım gelir. Bir zihniyet değişikliği ile devlet, milletlerarası hayat sahasında esaslı yetkilerinden tecrit olunduğu taktirdedir ki emniyet problemi hem devlet hem de milletlerarası camia bakımlarından başka bir şekil ve mahiyet alır. O zaman devletlerin emniyeti dünya emniyetinin bir sebebi, yaratıcı bir unsur olmaktan çıkar. Aksine olarak devletler üstünde kurulacak umumî emniyetin bir neticesi şeklinde tezahür eder, Çünkü bu durumda her devlet emniyetini başka devletlere karşı tedbir almak ile değil onlar ile işbirliği yapmakla sağlamak imkânını elde etmiş olur. müsterek emniyetin bu şekli ancak milletlerarası bir müesseseye meselâ Birleşmiş Milletler Teşkilâtına devlet selâhiyetleri üstünde bir kudret ve nüfuz tanınması ile temin edilebilir.

Müsterek emniyet dâvasının esasını bugün devletlerin milletlerarası hayat sahasında mutlak hâkimiyetlerini muhafaza ederek hod be hod hareket eylemelerini sağlamaktan ziyade onlar arasında devamlı bir barışı ve işbirliğini ve netice itibariyle her birinin gelişmesini ve refahını temin etmek keyfiyeti teşkil etmektedir. Eski devletler hukuku

telâkkisi onun tanzim alanını teşkil eden milletlerarası hayatın bugünkü realitelerine uymamaktadır. Devletler Hukuku 15 inci asırdan beri devlet ve devlet hâkimiyeti mefhumları üzerine dayadılmıştır. Bu hukuk yeni dünya şartlarına göre milletlerarası camianın hukuku olmak durumunda bulunduğu halde intibak bütün icaplarıyla henüz gerçekleşmemiştir. Devlet hayatında olduğu gibi milletlerarası camia içinde de emniyet ancak kudret ve selâhiyetlerini umumî menfaat hizmetinde kullanılan bir otorite, bir müessese tarafından temin edilebilir. Kendine has gayeleri bulunan devlet milletlerarası sahada umumî menfaati gözetecek bir emniyet sağlamak istidadını haiz değildir. Türlü gayeler arkasında koşan devletlerin bir arada toplanıp geçici bir surette uzlaşmaları da böyle bir emniyet tesis edemez.

İleri sürülen bu mütalealardan büyük bir hakikat payı bulunduğuna şüphe yoktur. Devletlerüstü bir otorite tesisi suretiyle bazı sahalarda işbirliği yapılması ve hattâ müşterek emniyetin tesisi artık tam bir hayal olmaktan çıkmıştır. Avrupa Konseyi içinde **Kömür Çelik Birliği Yüksek Otoritesinin** kurulması, Avrupa müdafaasını sağlayacak yüksek siyasî otoritenin kurulması teşebbüsü üstün otorite istikametindeki fikrî gelişmenin, mahdud ve mevzii de olsa, fiiliyat sahasındaki tezahürlerini teşkil etmektedir. Bununla beraber bütün cihana şamil üstün bir otoritenin tesisi bir nevi dünya hükûmetinin kurulması demektir ki, bugünkü milletlerarası durum bunun huzur ve barış içinde gerçekleşmesine henüz imkân vermemektedir. Büyük devletler, aralarında uzlaşmadıkları müddetçe hâkimiyet ve istiklâllerini kendi menfaatlerine göre hareket etmek hususunda bir siper, bir vasıta olarak kullanmaktadırlar. Birleşmiş Milletler Teşkilâtı, dünya barış ve emniyetini sağlamak gibi büyük bir gaye ile kurulmuş olmasına rağmen, bu kuruluşun devletlerin egemen eşitliği üzerine dayandığını tasrih etmek zaruretini duymuş ve devlet hâkimiyetini bilhassa büyük devletler bakımından mistik ve kudsi mahiyeti ile muhafaza etmeği lüzumlu saymıştır. Bu zihniyet ve onun doğurduğu şartlar altında devletler üstü bir otoritenin teşkili suretiyle cihanşümul barış ve güvenliği sağlamak bugün için henüz imkân dahilinde görülmemektedir.

11 — Bölge anlaşmaları ile müşterek emniyetin tesisi fikri:

Bugün devletler için gerek münferit gerekse müşterek bir surette asgarî bir emniyet halinin tesisi için mümkün olanı yapmaktan başka çare kalmamıştır. Bu imkân da ötedenberi milletlerarası hayatta cari olan ittifak sisteminin canlandırılmasında ve geliştirilmesinde görülmüştür. İttifak sistemi daima bir tecavüzü önlemek, ve yapılırsa çıkacak harbi kazanmak gayelerini güttüğü için kuvvet muvazenesini gözönünde tu-

tan bir emniyet durumuna ifade eder. Askerî hazırlıkları gerektirir. Bu nun için hem endişeli, hem de pahalı bir barış hali yaratır. Bu emniyet durumunun ve barış halinin ne kadar devam edeceği de belli olmaz. Kuvvet muvazenesi aleyhe olarak değişince tecavüze uğramak tehlikesi artar. İttifak sistemi birbirine hasım gurupların mevcudiyeti esasına dayandığına göre bu guruplar silâhlanma, kuvvetlenme hususunda rekabete girerler. Kuvvet muvazenesini daima kendi lehlerine değiştirmek isterler. Ve tarihte misalleri çok görüldüğü üzere nihayet muayyen bir zamandaki üstün kuvvetlerinden faydalanmaya çalışan taraf taarruza geçer; harb çıkar. Artık ondan sonraki durum harb taliine bağlıdır. Yeni kuvvet muvazenesini ancak zafer tesbit eder.

Bu mahzurlarına rağmen gerek Milletler Cemiyeti rejiminde gerekse Birleşmiş Milletler Antlaşmasında prensibi tasvip edilen bölge anlaşmalarına, teşkillere - ki bir nevi ittifakı ifade ederler - baş vurmak suretiyle emniyetin mañdut bir sahada temini devletlerce bir zaruret olarak kabul edilmiştir. Mantıkî olarak ne Milletler Cemiyeti, ne de Birleşmiş Milletler Teşkilâtı rejimlerinde bölge teşkillere ve bölge emniyetlerine ihtiyaç ve lüzum hissedilmemesi gerekirdi. Çünkü bu iki müesseseler milletlerarası camia hayatını toptan düzenlemek ve müşterek emniyeti dünya çapında sağlamak gayelerini güttüğü için bir nevi mahallî ittifaklar mahiyetini arzeden bölge teşkillerinin mevcudiyetlerine sebep kalmamış sayılabilirdi. Fakat yukarıda açıkladığımız sebepler dolayısıyla bu müesseseler gayelerinde muvaffak olamayınca her devletin emniyetini, dünya emniyetini tesis etmek suretiyle değil, mahalli emniyetler yolu ile sağlamak sistemine müracaat etmek zarurî görülmüştür.

Bölge anlaşmaları bilindiği veçhile aynı bölgedeki devletleri siyasi, ve çok kere iktisadi âmiller tesiri altında bir birine yaklaştıran ve müşterek hedeflere ulaşmak ve bilhassa emniyeti sağlamak için müşterek bir politika takibine sevkeden bir işbirliğinin ifadesidirler. Milletler Cemiyeti cihansümul bir teşkilât olarak kurulmuş bulunmasına rağmen Amerika kıtası devletleri arasında vücuda getirilmiş olan Panamerikan Birliği ve Amerika Birleşik Devletlerinin bu Birliğe bağlılığı gözönünde tutularak Cemiyet Misakının 21 inci maddesinde bölge anlaşmalarının Misak hükümlerinden hiçbirisi ile uyumsuz telâkki edilemeyeceği kabul edilmişti. Bu kabul keyfiyetinde Amerika Kıtası devletlerini tatmin etmek ve onların Milletler Cemiyetine girmelerini sağlamak düşüncesi kadar, Milletler cemiyetinin müşterek emniyeti dünya çapında temin edecek kudreti haiz bulunmaması endişesi de müessir olmuş bulunsa gerektir. Nitekim Milletler Cemiyetinin zaman geçtikçe zaafının belirmesi ve müşterek emniyeti koruyacak fiilî kuvvetten mahrumiyeti karşısında

bölge anlaşmalarına hissedilen ihtiyaç daha ziyade artmış ve Küçük Antant, Balkan Antantı, Skandinav Devletleri ve Baltık Devletleri anlaşmaları gibi teşkilleri kurulmuştur. Bunlardan bir kısmı sırf siyasi mülâhazalarla ve toprak statükosunu muhafaza etmek gayesiyle vücut bulmuş, bazıları da coğrafi ve iktisadî âmillerin sevki ile meydana gelmiştir.

Muvazene prensibi rejimi içindeki ittifaklar gibi bu bölge teşkilleri Milletler Cemiyetine muvazi olarak bir zaman için mahdut bölgelerin emniyetini sağhyabilmişlerse de arzu edilen devamlı ve istikrarlı barış ve emniyetin dünya çapında kurulmasına ve korunmasına yardım edememişlerdir. Milletler Cemiyeti içinde muvazene politikasının kuvvetlenmesine yol açan bu zümre ve bölge teşekkülleri netice itibariyle emniyetsizlik ve huzursuzluğun çoğalmasına âmil olmuşlar ve Panamerikan Birliği müstesna olmak üzere diğer bölge anlaşmaları Milletler Cemiyeti ile beraber ikinci Cihan Harbinin kasırgaları içinde yok olup gitmişlerdir.

12 — Birleşmiş Milletler Antlaşmasının derpiş ettiği bölge emniyeti:

Daha sağlam temeller üzerine kurulan ve müeyyideleri bakımından daha kuvvetli sayılan Birleşmiş Milletler Teşkilâtı rejimi içinde de bölge anlaşmalarına lüzum kalmıyacağı mantıkî olarak mütalâa edilebilirdi. Bununla beraber teşkilâtın kurucuları bu konuda daha realist davranarak Birleşmiş Milletler Antlaşmasının 52 inci maddesi ile bölge teşkillelerini prensip olarak kabul etmişlerdir. Maddenin birinci fıkrası prensibi şöyle ifade etmektedir: “Antlaşmanın hiçbir hükmü Milletlerarası barış ve güvenliğin muhafazasına müteallik olup mevzii mahiyette bir harekete müsait bulunan işlerin çözülmesi amacını güden bölge anlaşmaları veya teşkilletrinin mevcudiyetine mani değildir. Yeter ki işbu anlaşma veya teşkillelerin ve bunların faaliyetinin Birleşmiş Milletler amaç ve prensipleri ile telifi kaabil olsun.”

Birleşmiş Milletlerce kabul edilen bu prensibin de Milletler Cemiyetinin kuruluşu sırasında hâkim bulunan düşünce ve endişeye benzeyen bir mütalâanın sevki ile ileri sürüldüğü tahmin edilebilir. Ancak Birleşmiş Milletler Antlaşması ile bölge teşkilleri hem gayeleri, hem de hareketleri bakımından daha çok mürakabeye ve inzibata tabi tutularak Birleşmiş Milletler Teşkilâtının bir nevi yardımcı uzuvları haline çıkarılmıştır.

Antlaşmanın 52 inci maddesine göre bölge anlaşma ve teşkillelerinin ve bunların faaliyetlerinin ilk önce Birleşmiş Milletler amaç ve prensipleri ile telifi kaabil olmalıdır. Maddenin ikinci fıkrasına göre de bölge anlaşmaları yapan devletler mevzii mahiyetteki uyumsuzlukları Güvenlik

Meclisine arzetmeden önce bu anlaşmalarda derpiş edilen vasıtalarla muslihane surette çözüme gayret ederler. Güvenlik Meclisi bu gayretleri teşvik eder. Ancak bu gayretler müsbet bir netice vermediği takdirde, Güvenlik Meclisi antlaşmanın kendisine sağladığı yetkilere dayanarak işe el koyacaktır. Antlaşmanın 53 üncü maddesine göre de “Güvenlik Meclisi icap ederse kendi yetkisi altında alınan zorlayıcı tedbirlerin uygulanması için bölge anlaşmalarını veya teşkillerini kullanır. Bununla beraber Güvenlik Meclisinin müsadesi olmaksızın bölge anlaşmaları gereğince veya bölge teşkilleri tarafından hiçbir zorlayıcı harekete teşebbüs edilmeyecektir.”

Bundan başka Antlaşmanın 54 üncü maddesi Güvenlik Meclisinin her zaman milletlerarası barış ve güvenliğin muhafazası için bölge anlaşmaları gereğince veya bölge teşkilleri tarafından girilen veya tasarlanan bu hareketten tamamiyle haberli bulundurulacağı hükmünü taşımaktadır. Bu hükümlerden anlaşıldığına göre bölge anlaşmaları müşterek emniyeti sağlayan uzuvlar olarak telâkki edilmekte ve bu bakımdan Birleşmiş Milletler Teşkilâtının bir nevi yardımcı organları mahiyetinde sayılmaktadır. Çünkü bölge teşkilleri her hangi bir zorlayıcı harekete ya Güvenlik Meclisi namına, veyahut onun müsadesi ile geçebileceklerine göre kendi başlarına bir politika, bir yol takip edemeyecekler demektir. Birleşmiş Milletlerin temel prensipleri dahilinde faaliyete geçecek bu teşkilleri, büyük devletler gizli veya aşikâr maksatlarla politikalarına âlet olarak kullanmak veya kullanabilmek durumunda bulunmadıkları müddetçe onları yukarıda açıklanan mahiyetleri ile kabul etmekte zorluk yoktur. Aksi halde yani büyük devletlerin tekrar muvazene politikasına dönmek yolunu tutmaları halinde bölge teşkillerinin Milletler Cemiyeti rejiminde uğradıkları akıbetlerle karşılaşmaları mukadderdir.

Birleşmiş Milletler Teşkilâtı faaliyete geçtikten sonra bölge teşkillerinin gelişmeleri veya yeniden kurulmaları bahsindeki gayretlere hız verildiği görülmüştür. Bu olay bir taraftan Birleşmiş Milletler Teşkilâtının zaafını ifade etmekle beraber, diğer taraftan muayyen bölgelerde emniyeti ve işbirliğini sağlamak arzu ve iradesinin kuvvetine de delâlet eylemektedir. Panamerikan Birliği, Amerikan Devletleri Teşkilâtı adı altında daha ziyade kuvvetlendirilmiş ve Amerika kıtası devletleri emniyetlerini müştereken korumak maksadı ile Birleşmiş Milletler Antlaşmasının yukarıda zikrettiğimiz hükümlerine dayanarak askeri yardım taahhütlerine girişmişlerdir.

Arap Birliği, Batı Avrupa Birliği, Kuzey Atlantik Paktı ve Avrupa Konseyi gibi bölge teşkilleri de birbirlerinden farklı usullere tabi olmak-

la beraber güdülen umumî gaye bu teşkiller sahalarının siyasî, içtimai ve iktisadî gelişmelerini ve netice itibariyle emniyetlerini sağlamaktır.

Ancak bir bölgenin devamlı güvenliği dünyanın umumî güvenliğine tabi olduğu için bölge teşkilleri ile gerçekleştirilecek emniyetlerin kıymeti nisbî ve izafî olmaktan ileri gidemez. Sovyet Rusya ve peyklere de konsepsiyonlarına göre kendi bölgeleri emniyetini sağlayacak tedbirler almışlardır. Emniyet konusunda batı devletleri cephesinde bölge teşkilleri ile alınan tedbirler komünizm cephesinin aynı konuda ittihaz ettiği tedbirler birbirini tamamlayan değil, birbirine taban tabana zıt gayeleri istihdaf ettikleri için bunların daima bir husumet ve çatışma havası içinde birbirlerinin tesirlerini ifnaya gayret etmekte oldukları keyfiyeti bugünün en büyük siyasî vak'asıdır. Hür milletler camiası kuvvetlerini gerçekten birleştirerek menfi ve bozguna kuvvetlere karşı üstünlüğü kazandığı takdirdedir ki yalnız bir bölgenin değil, bütün insanlık camiasının korkudan ve yokshulluktan âzâde devamlı bir emniyet havası içinde yaşamaya imkân dahiline girer. Kuzey Atlantik Anlaşması takib ettiği gaye ve yaratmakta olduğu kudret ile bu üstün kuvvetin timsali olmak istidadını taşımaktadır.

II

ATLANTİK CAMIASININ EMNİYET SİSTEMİ

1 — Atlantik camiasının doğumuna tekaddüm eden başlıca hâdiseler:

Kuzey Atlantik Paktı, muhtelif coğrafi, iktisadî, ve içtimai durumlarda bulunan on dört devletin teşkil ettiği bir camiayı ifade etmektedir ki bunlar arasında Amerika Birleşik Devletleri gibi büyük bir devlet bulunduğu gibi, İzlanda, Lüksemburg gibi, küçük devletler de vardır. Paktın imzalandığı tarihte âkit devletler şunlardı: Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, İngiltere, Fransa, İtalya, Hollanda, Belçika, Lüksemburg, Danimarka, Norveç, İzlanda, Portekiz. 1952 şubatında bu pakta Türkiye ve Yunanistan da katılmışlardır.

Kuzey Atlantik Anlaşmasının niçin vücuda getirildiğini emniyet konusunda yaptığımız açıklamalar yeter derecede izah ettiğinden bu hususta daha fazla tafsilâta girişmeye lüzum olmasa gerektir. Yalnız Paktın imzalandığı 1949 yılı ile ona hemen tekaddüm eden yıllardaki milletlerarası durumu gözönüne getirmek Atlantik Anlaşmasının ne gibi bir zaruretten doğduğunu göstermeye kâfi gelir. Birleşmiş Milletler Teşkilâtının dünya barışını ve güvenliğini muhafazaya muktedir olduğuna iti-

mat eden batı devletleri harbin hitamını müteakip silâhli kuvvetlerini büyük bir nitbette terhis etmiş bulunuyorlardı. Fakat kuvvetleri azaltmak şöyle dursun mütemadiyen artırma gayretinde bulunan Rusya kuvvet muvazenesinin kendi lehinde değiştiğini görünce emparyalist siyasetine daha çok hız verdi ve işgali altında bulundurduğu memleketlerde komünist hükümetler teşkil ettirmek suretiyle doğu ve orta Avrupayı nüfuzu altına alan Rusya batı Avrupayı da tehdide başladı.

Batı Avrupa devletleri bu tehlikeyi sezmekte gecikmediler. Eski ittifakları canlandırarak emniyetlerini korumak için yeni anlaşmalara baş vurdular. 1947 mart ayı içinde İngiltere ile Fransa Dunkerque'de elli yıllık bir ittifak ve karşılıklı yardım anlaşması akdettiler. Bu muhadenin imzasından üç ay sonra yani 5 haziran 1947 de Amerika Birleşik Devletlerinin dışişleri bakanı olan General Marshall Avrupa'nın iktisadî kalkınması ile ilgili bir program ileri sürdü. Bu programla General Marshall Avrupa devletlerinin birleşmesini istiyor ve Amerika'nın bu hususta kendilerine yardım edeceğini vadeliyordu. Amerika dışişleri bakanı Avrupa derken yalnız Batı Avrupa'yı değil İngiltere'nin ve Sovyet Rusya'nın dahil bulunduğu bir Avrupa'yı kastetmekte, ve birleşmenin hiçbir memlekette veya doktrine karşı değil, ancak açlığa, fakirliğe, ümitsizliğe ve anarşiye tevcih edilmiş bir mücadele birleşmesi olacağını beyan eylemekte idi. Rusya General Marshall'ın davetini reddetti. Fakat Avrupa'nın Rus nüfuzu dışındaki diğer devletleri Marshall programını kabul ettiler. Bu olay bir taraftan bu devletlerin işbirliği yapmalarının diğer taraftan Avrupa'ya Amerikan yardımının sağlanmasının başlangıcını teşkil etti.

Kuzey Atlantik Paktını imzasına takaddüm eden yıllarda milletlerarası mahiyette iki mühim anlaşma daha yapılmıştır ki bunlardan biri Rio de Janeiro, diğeri de Bruxelles anlaşması ile gerçekleşmiştir. 2 Eylül 1947 de Amerika kıtası devletleri tarafından imzalanan Rio de Janeiro muahedesi bu devletlerin müdafaasını ve karşılıklı yardımda bulunmalarını sağlıyan bir ittifak anlaşması mahiyetini taşımakta idi. 17 mart 1948 de İngiltere, Fransa, Hollanda, Belçika ve Lüksemburg tarafından imzalanan Bruxelles muahedesi ise bu devletlerin ekonomik, sosyal ve kültürel işbirliğini ve müşterek müdafaalarını temin etmek gayelerini gütmekte idi. Her iki muahedenin Birleşmiş Milletler prensipleri çerçevesi içinde akdedildiği âkitlerce beyan ve ilân olunuyordu. Dunkerque muahedesi gibi Bruxelles muahedesi de elli yıllık bir devre için yürürlükte kalacaktı.

Bruxelles muahedesi hürriyet ve demokrasi prensiblerine bağlı devlerin her sahada işbirliği yapmalarını istihdaf eden bir anlaşma olmak itibariyle Kuzey Atlantik Paktının hakiki bir müjdecisi sayılmıştır.

Bruxelles muahedesinin imzasından üç ay sonra, 11 Haziran 1948 de Amerikan Senatosu Vandenberg kararı denilen bir karar ile Amerika Birleşik Devletlerinin Birleşmiş Milletler Antlaşmasınının 51 inci maddesi ile sağlanan münferit ve müşterek müdafaa hakkını kullanmak iradesini belirttikten sonra, aynı hakka istinâden vücuda getirilmiş olan bölge teşkilleri ile işbirliği yapılması lüzumunu kabul etti. Bu tarihten sonra Amerika Birleşik Devletleri ile Batı devletleri arasında temaslar başladı. Bruxelles Muahedesî âkitleri devletlerin temsilcileri ile Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada temsilcileri 1948 yazı içinde Washington'da müzakerelere giriştiler. Bu müzakereler neticesinde Amerika ile Kanada'nın Bruxelles Muahedesî gereğince vücuda getirilmiş olan daimi askerî teşkilât nezdine müşahitler göndermeleri kararlaştırıldı. Daha sonra yedi devlet arasında yapılmakta olan müzakerelere iştirak etmek üzere diğer 5 Avrupa devleti yani Norveç, Danimarka, İtalya, İzlanda ve Portekiz de davet edildiler. Bu görüşmeler sonunda meydana gelen Kuzey Atlantik Paktı 4 Nisan 1949 da on iki devletin dış işleri bakanları tarafından imzalandı.

2 — Atlantik Camiasının İdeolojisi :

Kuzey Atlantik Anlaşmasınının ideolojisini etüdümüzün başında kaydettiğimiz paktın dibacesi ile ikinci maddesi açıkça tesbit etmektedir. Kuzey Atlantik Anlaşmasını diğer bölge teşkilllerinden ayıran hususiyetler bu ideolojide olduğu kadar onun coğrafi şümul sahasında ve çalışma ve işbirliği alanının genişliğinde belirmektedir.

Paktın dibacesinde ifade edildiğine göre Kuzey Atlantik Camiasını teşkil eden devletler "milletlerin demokrasi prensipleri ile fert hürriyetleri ve hukukun hükümrânlığı üzerine müesses bulunan hürriyetlerini, müşterek miraslarını ve medeniyetlerini korumaya karar veren" devletlerdir. Bunun kısaca ifadesi batı medeniyetlerine mensup olan ve bu medeniyetin icablarını, miraslarını korumaya azmetmiş bulunan milletlerin bu medeniyete yöneltilen tehlikeye karşı birleşmiş olmalarıdır. Muayyen bir hayat felsefesi ve telâkkisi üzerinde anlaşmak ve nihayet bunları korumaya karar vermek hiç şüphesiz basit bir ittifaktan çok başka bir mana taşıdığı için Atlantik Anlaşmasınının, sırf toprak statükolarını muhafaza maksadı ile kurulan eski ittifaklara veya bölge teşkillerine benzetmek doğru olmaz.

Birleşmiş milletler Teşkilâtının asıl zaafını üyeleri arasında insanî ve manevî kıymetler üzerinde samimî bir anlaşma mevcut olmaması keyfiyeti teşkil etmektedir. Bu teşkilât içinde maddi menfaat ihtilâfları ka-

dar, hak, adalet, hürriyet gibi insanlık hayatının temel prensipleri sayılan kıymetlerle ilgili görüş ve düşünüş ayrılıkları da hüküm sürmektedir. Milletlerarası barışı, güvenliği ve işbirliğini aynı zaviyeden mütalâa etmeyen devletleri hangi maksat ve gaye birleştirebilir? Hangi ideal beraberce harekete geçebilir? Bu suallere Birleşmiş Milletler topluluğu bakımından tatmin edici cevaplar bulmak çok güçtür. Müsterek bir ideal ve gaye olmayınca her üye devletin hareket hattına ancak mukaddes hodgâmlık rehberlik eder. Atlantik camiası insanlık hayatı bakımından aynı ideali taşıyan milletleri bir arada toplamak suretiyle daha sağlam bir temel üzerine kurulmuş bulunduğu için gaye ve maksadında daha çok başarı göstereceğine şüphe yoktur.

3 — Atlantik Anlaşmasının coğrafi şümul sahası :

Coğrafi şümul sahası bakımından da Kuzey Atlantik Anlaşması adının ifade ettiği mananın çok daha üstünde bir kıymet ve ehemmiyet arz etmektedir. Kuzey Atlantik Paketi deyince, Anlaşmanın Kuzey Atlantik sahasına, münhasır olduğu anlaşılabilirse de hakikatte tesirinin daha kuruluşunun başlangıcında bu sahayı aşmakta bulunduğu görülmüştür. Türkiye ve Yunanistan'ın pakta iltihaklarından sonra saha daha çok genişlemiştir. Paktin tadil edilen ikinci maddesi sahayı şöyle tesbit ediyor:

"i) Taraflardan birinin Avrupa veya Kuzey Amerika'daki ülkesine, yahut Fransa'nın Cezayir vilâyetlerine, Türkiye ülkesine yahut Kuzey Atlantik bölgesinde seretan medarının kuzeyinde olup taraflardan herhangi birinin hakkı kazasına tabi bulunan adalara,

ii) Taraflardan herhangi birinin işbu ülkelerde veya bu ülkeler üzerinde, yahut Avrupa'nın, Antlaşma yürürlüğe girdiği tarihte taraflardan herhangi birinin işgal kuvvetlerinin konaklamış olduğu diğer herhangi bir bölgesinde veya Akdeniz'de yahut Seretan medarının kuzeyinde kalan Kuzey Atlantik bölgesindeki kuvvetlerine, gemilerine veya uçaklarına yapılan silâhlı bir tecavüz taraflardan birine veya bir kaçına karşı yapılmış bir silâhlı bir tecavüz taraflardan birine veya bir kaçına karşı yapılmış bir silâhlı tecavüz addedilip beşinci maddenin tatbikini icap ettirecektir."

Yalnız bu ikinci maddenin tesbit ettiği şümul sahası bile gözönüne getirilince "Kuzey Atlantik" tabirinin gerçeği ifade etmekten uzak olduğu anlaşılır. Kaldı ki antlaşmanın âkitleri arasında Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Fransa gibi üç büyük devletin bulunması onun şümul ve tesir sahasını dünya çapında genişletmek imkânına yol açmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri, Amerikan Devletleri Teşkilâtı şartı gereğince Amerika kıtası cumhuriyetlerine karşılıklı müdafaa ve yardım tahhü-

dü ile bağı bulunmaktadı. İngiltere, Britanya Milletler Camiasının başı ve lideridir. Fransa, Fransız Birliği denilen imparatorluğun sahibidir. Cihansümul politika takip eden bu devletlerin harekete geçmeleri tabiiyle kendilerine bağı camiaları da harekete geçirir. Bu bakımdan Atlantik Anlaşması, sırf bir ittifak olarak mütalâa edildiği takdirde bile sulh zamanında yapılıp şimdiye kadar hiç emsaline tesadüf edilmeyen büyük bir müdafaa birliğinin ifadesi olarak belirmektedir.

Bundan başka Atlantik Anlaşması kapalı ve statik bir camia olarak da derpiş edilmemiştir. Paktın 10 uncu maddesine göre " taraflar işbu antlaşmanın prensiplerinin gelişmesine ve Kuzey Atlantik bölgesinin güvenliğine yardım edebilecek durumdaki diğer bir Avrupa devletini antlaşmaya iltihaka oy birliğiyle davet edebilirler." Bu hüküm Atlantik Camiasının müstakbel gelişmesine tesir etmekte ve sümul sahasının daha da genişlemesine imkân sağlamaktadır. Atlantik camiasına dahil olabilmek için Kuzey Atlantik sahillerinde araziye sahip veya bu bölgeye mensup olmak şart değildir.

4 — Müşterek meşru müdafaa prensibinin tatbik formülü:

Atlantik Anlaşmasının en mühim hususiyeti anlaşma mefhumunun çok geniş bir manada alınması ve üye devletler arasında her sahada sıkı bir işbirliğinin sağlanması hususunda gereken tedbirlerin merhale merhale ittihazına çalışılmakta olmasıdır. Anlaşma, harici tecavüzlere karşı korunmak bakımından mütalâa edilinde ittifak sahasının şimdiye kadar hiçbir ittifakta emsali görülmemiş bir şekilde geliştirilmiş olduğu anlaşılır. Kuzey Atlantik Paktının beşinci maddesi tecavüze karşı korunma tedbirini prensip olarak şöyle tesbit etmektedir: "Taraflar içlerinden birine veya birkaçına karşı Avrupa'da veya Kuzey Amerika'da vaki olacak silâhlı bir tecavüzün bütün taraflara tevcih edilmiş bir tecavüz addedilmesi ve binnetice taraflardan herbirinin böyle bir tecavüzün vukuu halinde Birleşmiş Milletler Antlaşmasının 51 inci maddesi ile tanınan münferit veya müşterek meşru müdafaa hakkını kullanarak, Kuzey Atlantik bölgesinde güvenliği yeniden tesis ve temin için silâhlı kuvvet istimali de dahil olmak üzere lüzumlu göreceği harekete münferiden ve diğer taraflarla mütabakat halinde hemen tevessül etmek suretiyle tecvüze uğrayan taraf veya taraflara yardım eylemesi hususunda mutabık kalmışlardır. Bu mahiyette olan her silâhlı tecavüz ve bunun neticesinde alınan her tedbir derhal Güvenlik Konseyinin itilama arz olunacaktır. Bu tedbirler Güvenlik Konseyinin milletlerarası barış ve güvenliği yeniden tesis ve idame için lâzım tedbirleri alması ile nihayet bulacaktır." Bu madde At-

lantik Anlaşması devletleri arasında tedafü bir ittifak tesis etmektedir. Her devlet silâhlı bir tecavüze uğradığı keyfiyetini ve silâhlı kuvvetler istimali lüzumunu kendisi takdir etmek hakkını haizdir. Bu takdiri müteakip taraf devletler ona yardım etmek mecburiyetindedirler. Atlantik anlaşması mekanizmasının harekete geçirilmesi bakımından bunun ne derece mühim bir hüküm teşkil ettiği kendiliğinden anlaşılır.

Müdafaa bakımından ikinci mühim nokta beşinci maddenin süratle ve müessir bir suretle tatbikini sağlamak için sulh halinde iken alınan tedbirler zümresinde ve kurulan askerî teşkilâtta belirtmektedir. Sulh devresinde muhtelif devletler askerî kuvvetlerinin tek bir kumandaya tabi tutulmak şartı ile hazırlanması şimdiye kadar emsali görülmemiş sıkı bir ittifakın ifadesini teşkil eder. Bununla beraber bir devletin veya bir devletler zümresinin müdafaa kudreti yalnız silâhla ve askerî tedbirlerle gereği gibi sağlanamayacağından askerî tedbirlere muvazi olarak onları destekliyecek ekonomik, sosyal ve kültürel tedbirlere de başvurmak lüzum ve zarureti Atlantik Paktının yukarıda zikrettiğimiz ikinci maddesi ile kabul edilmiştir. Atlantik İttifakının Tam bir Atlantik Camiası haline gelmesi gayesini bu maddenin geniş bir mikyasta imali için yapılan gayretlere bilhassa son zamanlarda hız verilmiştir. Gerek askerî olsun, gerek iktisadî, içtimâî olsun alınan tedbirler Atlantik Camiasının gelişme merhalelerinin incelenmesi sırasında daha iyi tebarüz edeceği için bu merhaleleri kısaca gözden geçirmekte fayda vardır:

5 — Atlantik Camiasının birinci gelişme merhalesi:

Atlantik Camiası bugüne kadar üç tekâmül safhası geçirmiştir. Camiyanın bugün dördüncü tekâmül safhasında bulunduğu kabul edilebilir.

Kuzey Atlantik Paktı dokuzuncu maddesi ile Antlaşmanın tatbikatına müteallik meselelerde salâhiyattar olmak üzere içinde âkitlerinden her birinin temsil olunacağı bir Konsey" ihdas etmişti. Konsey her an ve süratle toplanabilecek şekilde teşkilâtlandırılacak, lüzumlu olabilecek tâlî teşekkülleri kuracak ve müdafaa tedbirlerini tavsiye edecek bir müdafaa komitesini hemen tesis eyliyecekti. Atlantik Konseyi birinci toplantısını 17 Eylül 1949 da Washington'da yaptı. Bu içtimada Konseyin normal olarak üye devletlerin dış işleri bakanlarından müteşekkil olması kabul edildi. Her yıl âdî olarak, ve âkitlerinin arzu ettiği zamanlarda toplanması kararlaştırıldı. Paktın dördüncü ve beşinci maddelerinin derpiş ettiği hallerde yani bir tehdit ve tecavüz vukuunda her üye devlet Konseyin olaganüstü toplanmasını da isteyebilecekti. Konsey başkanlığını İngilizce alfabe sırasına göre her yıl bir devlet deruhte edecektir. Teşkilâtın resmi dilleri ola-

rak İngilizce ve Fransızca kabul edildi. Konsey, Atlantik Camiasının müdafaa plânlarını hazırlamak vazifesi ile mükellef bir Müdafaa Komitesi kurdu. Bu askerî teşkilâta bir askerî komite ile stratejik bazı bölge gruplarının ithal edilmesini teklif etti. Askerî komite Pakıtı imza eden devletlerin genel kurmay başkanlarından veya onların temsilcilerinden tereküp edecekti. Bu komite biri Amerika Birleşik Devletleri, ikincisi İngiltere, üçüncüsü Fransa temsilcilerinden müteşekkil "Daimî Grup" adını taşıyacak bir tâlî komite vücuda getirecekti. Askerî Komite Daimî Gruba gereken askerî mahiyette direktifler verecek, Müdafaa Komitesinin müşavirliğini yapacak ve alınması gereken müdafaa tedbirlerini tavsiye ediliyecekti. Daimî Grup devamlı bir şekilde vazife görecek, stratejik bölge gruplarının müdafaa plânlarını koordine edecekti.

Stratejik bölge gruplarının vazifeleri bölgelerinin müdafaa plânlarını yapmak ve bunları Daimî Grup vesateti ile askerî komiteye tavsiye etmektir. Beş bölge grubu teşkil edilmişti. Konsey bu birinci toplantısında askerî tehzatın istihsaline ve umumiyetle iktisadî, malî sahalara ait problemlerin derhal derin bir tetkike tabi tutulması lüzumunu da kabul etti. Konsey 18 kasım 1949 da Washigton'da yaptığı ikinci toplantıda bu meselelere dair kararlar aldı. Bilhassa Müdafaa Komitesinin emrinde bulunacak bir Askerî İstihsal Komitesinin teşkili, ve müdafaa plânlarının tesbitinde bunların mali ve iktisadi sahalardaki tesirlerinin gözönünde tutulması uygun görüldü.

6 — Atlantik Camiasının ikinci gelişme merhalesi :

Konseyin 1950 mayısında Londra'da yaptığı toplantı ile Atlantik Camiası ikinci gelişme safhasına girdi. Konsey bu toplantısında dünyanın hür milletlerinin iktisadî ve malî bakımdan ilerlemelerini sağlamak lüzumunu kabul ettikten sonra Atlantik Teşkilâtının bütün faaliyetlerini kontrol etmekle mükellef sivil bir organizma vücuda getirilmesini kararlaştırdı.

Dışişleri bakanlarından mürekkep konseyin çok fasılah zamanlarda toplanması, Antlaşma kadrosu içine giren işlerin gereği gibi görüşülmesine imkân vermediği için Londra'da daimî surette toplanacak "Conseil des Suppléants" denilen ve dışişleri bakanları yerine kaim olan temsilcilerden müteşekkil bir Konsey kurulması kabul edildi. Bu Konsey teşkilâtın hem de sivil mahiyetteki bütün faaliyetini kontrolü altında bulunduracaktı.

Bakanlar Konseyinin 1950 Eylül ayı içinde yaptığı beşinci içtimada birleşik bir askerî kuvvet vücuda getirilmeksizin Avrupa'da hürriyetin korunmasını sağlayacak bir emniyet durumu tesis edilemeyeceği mülâhaza olunarak bu konuda mühim prensip kararları alındı. Birleşik askerî kuv-

vet milletlerarası bir Kurmay heyetinin kendisine yardım edeceği bir başkomutanın kontrolü altında bulundurulacak ve stratejik sevk ve idare Daimî Gruba ait olacaktı. Konsey aynı zamanda Almanya'nın da Batı Avrupa'nın müdafaasına iştirak ettirilmesi lüzumunu kabul etti ve bu iştirakin usul ve şekillerinin Müdafaa Komitesince tayinini istedi. Mesele daha sonra Conseil des Suppéants'da uzun uzadıya tetkik olundu.

Bakanlar Konseyinin 1950 Aralık ayında Bruxelles'de yaptığı toplantıda, Birleşik Amerika Devletleri Başkanı tarafından Başkomutan namzedi olarak ileri sürülen Eisenhower'ın bu vazifeye tayini ittifakla kabul edildi. Bundan sonra başkomutan üye devletler merkezlerini dolayarak Paris'te Birleşik Müttefik Kuvvetler Başkomutanlığı teşkilâtını kurdu. Konsey, Batı Almanya'nın Avrupa müdafaasına iştiraki meselesini tekrar görüşerek Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere ve Fransa hükümetlerini Federal Alman Cumhuriyeti ile incelemelerini istedi.

Conseil des Suppéants'ın 3 Mayıs 1950 tarihli tebliği Atlantik Teşkilâtında yeni ve mühim gelişmelere yol açan kararları bildirmekte idi. Müdafaa Komitesi ile İktisadî ve Malî Komitenin vazifeleri Konseye devrediliyordu. Ayrıca, Paris'te Avrupa İktisadî İşbirliği Teşkilâtına muvazi olarak bir İktisadî ve Malî Büro kuruluyordu. Bu suretle Konseyin karakteri mühim bir nisbette değişmekte idi. Tebliğe göre hükümet reisleri dahi Konsey toplantılarına iştirak edebilirler; gündemde bulunan meselelere göre hükümetler dışişleri, müdafaa, maliye ve iktisat bakanları tarafından da temsil olunabilirler. İktisadî ve Malî Büro müdafaa programı ile ilgili iktisadî ve malî problemler hakkında fikir beyan edecek, tavsiyelerde bulunacaktı. Avrupa İktisadî İşbirliği Teşkilâtı ve mümasil diğer milletlerarası teşekküllerle sıkı bir temas sağlayacaktı. Bu kararlarla Atlantik Camiası üçüncü gelişme merhalesine ulaşmış oluyordu.

7 — Atlantik Camiasının üçüncü gelişme merhalesi:

Atlantik Konseyi 1951 eylülünde Ottawa'da toplandı. Üye devletler ilk defa olarak dışişleri, müdafaa ve maliye bakanları tarafından temsil etmişlerdi. Bu toplantıda mühim birçok kararlar alındı. İlk önce üye devletler parlamentolarının tasdiki kaydı ile Türkiye ile Yunanistan'ın teşkilâta iltihakları kararlaştırıldı. İkinci olarak silâhlanmanın üye devletlerin iktisadî ve malî durumları üzerindeki tesirleri gözönünde tutulup bu konuda gereken tedbirleri incelemekle mükellef geçici bir komitenin kurulması kabul edildi. Batı Almanya'nın da iştiraki ile bir Avrupa müdafaa camiasının teşkiline ait plân memnurlukla karşılandı. Konsey bu toplantısında Atlantik paktının ikinci maddesinin tatbiki meselelerini inlece-

mek üzere Belçika, Kanada, İtalya, Hollanda ve Norveç bakanlarından müteşekkil bir Atlantik Camiası Komitesi kurdu. Komitenin vazifesi iktisadî, malî, içtimaî ve kültürel sahalarda derpiş edilen işbirliğine ait tavsiyelerde bulunmaktı.

Konseyn 1951 kasımında Roma'da yaptığı toplantıda ilk defa olarak Avrupa Müttelik Orduları Başkomutanı müdafaa durumu hakkında izahlarda bulundu. Avrupa müdafaa camiası kadrosu için girişilen taahhütlerle Atlantik Paktından doğan taahhütlerin ahenkleştirilmesi probleminin gecikmeden Atlantik camiası organlarınca incelenmesi kararlaştırıldı.

1952 şubatında Lisbonne'da yapılan Konsey toplantısı alınan kararların şumulü ve ehemmiyeti itibariyle o zamana kadar yapılan toplantıların en mühimi sayılabilir. Türkiye ve Yunanistan'ın da katıldığı bu içtimada Konsey, Avrupa müdafaa camiası antlaşmasının ana prensiplerini tasvip etti. Bu anlaşmanın âkitlerce tasdik ve tatbikinin Kuzey Atlantik bölgesinin müdafaa imkânlarını takviye edeceği ve Batı Almanya'yı Atlantik Camiası üyesi Batı Avrupa devletlerine yaklaştıracığı belirtildi.

Bu antlaşmanın akitlerce tasdik ve tatbikinin Kuzey Atlantik bölgesinin müdafaa imkânlarını takviye edeceği ve Batı Almanya'yı Atlantik Camiası üyesi Batı Avrupa devletlerine yaklaştıracığı belirtildi.

Konseyn geçici komitesinin 1952 yılı zarfında müdafaa konusunda yapılması gereken işlerle ittifakın ekonomik ve sosyal bünyesinin takviyesine ait tedbirlere temas eden raporu incelenip tasvip edildi. Üye devletler 1952 yılında harbe hazır 50 tümen ile 4.000 uçak ve mühim deniz kuvvetleri vermeyi taahhüt ettiler. Atlantik camiası komitesinin ekonomik, sosyal ve kültürel meseleler üzerinde raporu kabul edilip, bunlar üzerinde incelemelere devam olunması kararlaştırıldı. Askerî komutanlıklar hakkında yeni bazı kararlar alındı.

Konseyn bu toplantısındaki mühim bir kararı da Atlantik Camiasının sivil müesseselerinin yeniden teşkilâtlandırılmasına ait bulunuyordu. Üye devletlerin daimi temsilciler göndermesi suretiyle Konseyin Paris'te devamlı olarak toplanması kabul edildi. Karar alma selâhiyetini haiz olacak bu konsey nezdinde milletlerarası daimi bir sekreterlik ihdas edilmekte idi. Konsey toplantılarına aynı zamanda Atlantik teşkilâtının genel sekreteri vazifesini görecek daimi bir başkan vekili riyaset edecekti. Bu kararlar neticesinde 1950 yılında teşkil edilmiş olan **Conseil des Suppléants** ortadan kaldırılmış oluyor ve Atlantik Teşkilâtı yeni bir gelişme devresine giriyordu.

8— Atlantik Camiasının dördüncü gelişme merhalesi :

Bu devrenin başlıca hususiyetlerinden biri Atlantik Camiası içinde askerî tertip ve hazırlıklardan başka camiaya dahil milletlerin iktisadî, içtimaî, ve kültürel sahalarda ilerlemelerini sağlayacak tedbirlere ve bu yoldaki çalışmalara yeni bir hız verilmiş olmasıdır. Bakanlardan müteşekkil Konsey 1952 Aralık ayında Paris'te yapmış olduğu toplantıda Atlantik Paktının bahis konusu sahalarda işbirliği yapılmasını istihdaf eden ikinci maddesinin tatbik alanına geçirilmesi lüzumunu bir kere daha belirtti. Daimi surette Paris'te faaliyette bulunan ve haftada en az bir defa çok kerre iki defa toplanan Temsilciler Konseyi bir nevi milletlerarası kabine mahiyetini alıyordu. Lisbonne toplantısında bakanların da yılda 3 defa toplanmaları kararlaştırılmıştı. Konseye bağlı birçok komite ve gruplar kuruldu. Ve sivil plânlarla askerî plânların birbirine muvazi bir şekilde hazırlanmasını ve tatbikini sağlayacak tedbirler alındı.

Atlantik Camiasının bütün bu tedbirlerle son şeklini almış olan gerek askerî, gerekse sivil teşkilâtını ve bünyesini tafsilatı ile izah etmeğe etüdümüzün kadrosu müsait değildir. Biz burada paktın ikinci maddesinde prensibi kabul edilmiş bulunan askerî hedefler dışındaki işbirliğine ait son zamanlarda bilhassa gayri resmî mahiyette gösterilen faaliyetlere kısaca temas ederek camianın yeni gelişme istikametini belirtmeği Atlantik Teşkilâtı rolünün açıklanması bakımından daha mühim saymaktayız.

Bilindiği veçhile milletlerarasında samimi ve sıkı bir işbirliği yalnız devletten devlete olan resmî münasebetlerle sağlanamaz. Takip edilen gaye ile gayeye erişmek için müracaat edilen vasıtalara milletleri ve onları teşkil eden maddî ve hükmî şahısları da iştirak ettirmek şarttır. Hattâ millet efradının desteklemediği resmî münasebetler bile umulan neticeleri vermez. Kaldı ki doğrudan doğruya fertlerin faaliyet sahalarına temas eden milletlerarası münasebetleri onların gayret ve iştirakları olmaksızın bir ahenk ve tesanüt içinde geliştirmek kolay değildir. Halk ve umumî efkâr bir camiayı sevk ve idare eden resmî otoriteyi ne derece desteklerse camianın gayeleri o nisbette kolay gerçekleşme yoluna girer. Halkın ve umumî efkârın, bilhassa aydın zümrenin benimsemediği, kıymetini takdir edemediği müesseseler çürük bir temel üzerine kurulmuş binalar gibi çökmeğe mahkûm olurlar. Bu hakikat Atlantik camiası teşkilâtı içinde resmî makamlar tarafından olduğu kadar camiaya mensup milletler aydınlarınınca da takdir olunarak resmî teşkilât ve faaliyetleri hususî teşkilât ve gayretlerle desteklemek, kuvvetlendirmek ve camianın ülkülerini milletlere maletmek zarurî görülmüş ve bu yolda hükümetlerle yardımlaşma halinde teşebbüslere geçilmiştir.

9 — Atlantik Camiası ideallerinin halka maledilmesi gayretleri:

1952 yılının eylül ayı içinde Oxford'da toplanan "Atlantik Camiası hakkında Milletlerarası Tetkik Konferansı" adını taşıyan konferans bu teşebbüslerin başlangıcı sayılır. Konferansın toplanmasına ve ileride de toplanmalarına saik olan esas prensip kabul edilen umumî raporda şöyle açıklanıyordu: Kuzey Atlantik Paktı, muhtemel bir mütecavizi durdurmaya kâfi gelecek derecede kudretli bir kuvvet vücuda getirmek suretiyle barışı sağlamak ve dolayısıyla hür milletlerin maruz buldukları tehlide son vermek için yapılmış bir pakttir. Bu sahada daha şimdiden birçok önemli neticeler elde edilmiştir. Bununla beraber üye devletlerin herbirinin halk efkârını sadece paktın ve onun kurmuş olduğu teşkilâtın ana hatlarından değil aynı zamanda paktın doğmasına sebep olan tehlikeden ve hür dünyanın aleyhinde faaliyette bulunan sistemin bütün safhalarından daha iyi şekilde haberdar etmek zarurî görülmektedir. Atlantik Paktı milletlerinin, buna ilâveten beraberce müdafaa etmeleri gereken mirasın hakiki kıymeti faydalandıkları hürriyetin maddî ve manevî avantajları ve temsil ettikleri medeniyet şekilleri hakkında daha etraflı bir anlayışa sahip olmaları lâzımdır. Pakt üyesi milletlerin birbirlerini daha iyi anlıyabilmeleri için birbirlerini daha iyi tanımaları şarttır. Ve her sahada onları birbirine bağlayan tesanüde vakıf olmaları gerekir.

Bu esas prensibe göre faaliyet programını gayet geniş tutan konferans Atlantik Camiası içinde millî müzaharet grupları teşkili, eğitim, haberleşme, seyahat, mübadele konularında müşterek tedbirler alınması, işçilerin, sendikaların, gençliğin ve gençlik teşkilâtlarının müzaharetlerinin sağlanması meselelerini gündemine almış bulunuyordu. Tabii, bu meselelerin ne bir konferansta ne de bir yıl içinde halledilmesine imkân olmadığından müzakereler neticesinde birçok tavsiyeler ve temenniler ileri sürülmekle beraber bunların müteakip konferanslarda incelenmelerine devam edilmesi kararlaştırılmıştı. Nitekim Atlantik camiası hakkında milletlerarası tetkik konferanslarının ikinci 1953 Ağustosunun sonu ile Eylül ayının ilk haftasında Kopenhag'da toplandı. Atlantik camiası üyeleri milletlerin türlü faaliyet sahaları mümessillerinden tereküp eden bu konferansta gerek teşkilâta gerekse teşkilâtın çalışma konularına ait önemli kararlar alındı. Atlantik Camiası ideallerini halk arasında yaymak, resmî teşkilâtın kararlarına müzaharet etmek, camia mensubu milletlerin birbirlerini tamamlamalarını ve işbirliği yapmalarını sağlayacak tedbirler derpiş eylemek maksadı ile her üye memlekette millî gruplar vücuda getirilmesi kabul edildi. Esasen camia üyesi bazı memleketlerde bu gruplar daha evvel teşkil edilmiş ve faaliyete geçmiş bulunuyordu.

Teşkil edilecek millî gruplar arasında işbirliğini sağlamak için Millî Gruplar Federasyonu kurulacaktır. Bu federasyonun statüsü hazırlanmakta olup üçüncü tetkik konferansında kabulü mümkün olacak surette üzerinde çalışılmaktadır. Federasyonun başlıca gayeleri şunlardır: a) Millî gruplar arasında devamlı münasebetler tesis etmek ve Kuzey Atlantik Camiasını kuvvetlendirecek yardımcı teşekküller vücuda getirmek, b) Millî ve milletlerarası gayretlerle Atlantik Camiası üyelerinin menfaatleri ve vecibeleri hakkında halk efkârını tenvir ederek umumî bir anlayışı sağlamak, c) Atlantik camiası kuvvetlerinin yalnız askeri kuvvete değil üye memleketlerin iktisadî, içtimai ilerlemelerine de dayandığı vakiasını belirterek bu konudaki çalışmalarını hızlandırmak.

Millî grupların üye memleketlerin siyasi, iktisadî, ilmi, içtimai faaliyet sahalarına mensup kimselerden müteşekkil olması, işçi sendikalarının bu gruplarda temsil edilmeleri konferansa tasviye edilmiştir. Hür milletler camiası içinde ileride mesuliyet deruhte edecek unsurların Atlantik Teşkilâtı ile ilgili problemler hakkında daha derin malûmata sahip olmalarının ehemmiyetini takdir eden konferans üniversitelerle yüksek tahsil müesseseleri programlarında Atlantik Paktının akdine müncer olan milletlerarası durumun ve bunun gelişmelerinin tetkikine daha geniş bir yer ayrılmasını temenni etmiştir. Bunun için milletlerarası tetkikler yapmak hususunda ihtisas sahibi olan yüksek bir tahsil müessesinde Avrupa Milletlerinin birleşmelerine ve Atlantik Paktının prensiplerine ve tatbikatına ve bunların ortaya koyduğu problemlere dair kurlar ve kürsüler tesisi uygun görülmüştür. Bundan başka Atlantik Camiası problemlerinin tetkikinde, milletlerarası meselelere dair muhtelif memleketlerde araştırmalarda bulunan enstitülerin işbirliği yapmaları ve bu yoldaki çalışmalarda Paris'teki "Dış Politika Tetkikleri Merkezi"nden bir irtibat organı olarak faydalanmaları tavsiye edilmiştir.

İşçilerin dünya meselerinin halli hususunda oynadıkları mühim rol ve insanlığın maruz bulunduğu hürriyet ve diktatörlük mücadelesinde onların hürriyet cephesinde kalmalarını sağlamanın hayati ehemmiyeti gözönünde tutularak kendilerinin Atlantik Camiasını desteklemelerine fiilen imkân verecek surette Teşkilât kademelerine iştirak ettirilmeleri zarurî sayılmıştır. Gençliğin ve gençlik teşkilâtlarının da Atlantik Camiasına bağlılığını ve müzaheretini temin için bunların millî Atlantik gruplarında ve Milletlerarası Atlantik Komitesinde temsil edilmeleri kabul olunmuştur.

Ancak esash hatlarına temas ettiğimiz Kopenhag Konferansı kararları ve tavsiyelerinin, camia üyeleri memleketlerin aydınları ve halkları tarafından benimsendiği nisbette gerçekleşme ve tatbikat sahasına geçme imkânlarını elde edebilecekleri şüphesizdir.

10 — Atlantik Camiasının Birleşmiş Milletler Prensiplerini ve Teşkilâtını desteklemesi :

Atlantik Camiası bütün idareleri, bütün çalışmaları ile ikinci bir "Birleşmiş Milletler" topluluğunu ifade etmektedir. Birleşmiş Milletler Teşkilâtına matuf "Birleşmiş" kelimesi hakikati ifade etmekten uzak olduğu halde Atlantik Camiası bakımından bir realiteyi vasıflandırmaktadır. Esasen Birleşmiş Milletler Prensipleri kendi çerçevesi içinde Birleşmiş Milletler Antlaşmasının hükümlerine uygun olarak gerçekleştirmeğe çalışan Atlantik Camiası Birleşmiş Milletler Teşkilâtının gelecekteki gelişmesi bakımından belki de bir model teşkilât vazifesini görecektir. Birleşmiş Milletler Teşkilâtı, gayelerini tahakkuk ve kararlarını tatbik ettirmek bakımından maddî müeyyidelerle henüz tehziz edilmemiştir. İctimaî hayatın ve onun gelişmesinin ilk ve esas şartını teşkil eden umumî huzur ve emniyet, Birleşmiş Milletler teşkilâtının cihansümül kadrosu içinde sağlanmayınca bunları hiç olmazsa barışsever hür milletler arasında müdafaa kuvvetlerini artırarak temin etmek hayati bir zaruretin icabı sayılmıştır. Atlantik Camiası üyeleri Paktın birinci maddesinde ifade edildiği veçhile "Birleşmiş Milletlerin gayeleriyle herhangi bir surette telif edilmeyecek tehdit veya kuvvet istimalinden çekinmeyi taahhüt" etmişlerdir. Şu halde zaten müferit veya müşterek meşru müdafaayı kabul etmiş bulunan Birleşmiş Milletler Antlaşmasının gaye ve prensiplerine uyarak faaliyetine devam etmekte olan Atlantik Camiası netice itibarıyla Birleşmiş Milletler Teşkilâtını tamamlayıcı dinamik ve kuvvetli milletlerarası bir organizma sayılabilir.

Kuvvetler muvazenesine dayanan bir barış ve nizamın tam manası ile hukukî ve devamlı bir barış ve nizam teşkil edemeyeceği ötedenberi tecrübeler ile anlaşılmış ise de, yan yana bulunan iyi ve kötü niyetlerin ve bunların hizmetindeki iyi ve kötü kuvvetlerin birbirleriyle çatışmaları halinde iyi niyet ve kuvvetlerin birleşerek arzu ettikleri hak ve barış düzenine gerekli maddî müeyyide ve otoriteyi sağlamaları tabîî ve zaruridir. Çünkü devlet hayatında olduğu gibi milletlerarası hayatta da devletler hukuku, zabıtası, mahkemeleri ve ceza müeyyideleri bulunan bir kanun halini almadıkça cihansümül ve devamlı bir hukukî nizam tesisi imkânsız gibidir. Bu realiteyi gözönünde tutan Kuzey Atlantik Anlaşması Birleşmiş Milletler amaç ve prensiplerinin muhafazası ve müdafaası gayesini güttüğüne ve dünya barış ve emniyetinin bir bütün teşkil ettiği hakikatine inandığına göre, onun bugünkü dünya durumunda hem muayyen bir bölgenin müşterek emniyetini fiilen sağlayan, hem de dolayısıyla Birleşmiş Milletler Teşkilâtını destekleyen, hür, barışsever ve kuvvetli bir camia yaratmış olduğuna şüphe edilemez.

Prof. Zeki Mesud ALSAN